

50
822687

рабoтніца і осялянка 5

1967

+ прычуж.

30K1
1844

І старажытны ён
І юны,
І партызан,
І будаўнік...

05
222687

Я ЛЮБЛЮ ЦЯБЕ, МІНСК

Ул. КАРПАЎ

Я люблю цябе, Мінск! З павагай схіляю галаву перад тваім мінулым — суровым, поўным цяжкіх выпрабаванняў, радуся за твой сённяшні дзень, захапляюся тваёй будучыняй.

Хто заснаваў цябе?
Легендарны Мёнеск — волат і чарадзея, які быццам бы ўзвёў твае крапасныя валы і сцены, а ў цэнтры пабудаваў цуда-млын «аб сямі колах»? І не з жыта малоў той млын мяккую муку, а з каменя — ой, як марыў тады чалавек пра хлеб! У глухую поўнач раз'язджаў Мёнеск навакол — набіраў храбрую дружыну і сяліў яе за непрыступнымі сценамі, адкуль часта чуліся гоман, музыка і песні.

А можа, і на самай справе ўзнік ты як ваенная крэпасць, што стала сярод балот і лясоў на варце Полацкай зямлі?

Гісторыя тады плыла па рэках. Праўда? Была і ў цябе апякунша — Свіслач — вузенькая сінёнькая жылка ў вялікай воднай сістэме — славутай дарозе «з варагаў у грэкі». І нарадзіўшыся на яе беразе як горад-воін, ты неўзабаве стаў шумным цэнтрам, куды з лясістай зямлі дрыгавічоў і крывічоў сцякаліся яе жыхары мянцэ тавары. Ці не гэта дало табе назву: Мёнеск — абмен?

Або, магчыма, ты наогул спачатку з'явіўся не тут — на «замчышчы» паблізу Свіслачы і Нямігі, а за некалькі кіламетраў адсюль на рэчцы Менцы? Там і да гэтага часу захаваўся высокі земляны вал з двума праходамі, у адным з якіх можна яшчэ распазнаць рэшткі пілонаў былых варот. Ці не разбурыў цябе тут вораг і ці не перанеслі цябе мінчане далей на ўсход, на бераг Свіслачы, дзе ты і застаўся стаяць, нягледзячы ні на што? Можа, ад рэчкі Менка і атрымаў ты сваю назву?

Пойдзем, таварыш, на Траецкую гару. Ад Лагойскага тракта да яе калісьці ішла Красная вуліца, відаць, галоўная ў тагачасным Мінску. Тут жа выраслі найбольш старажытныя манастыры і цэрквы Мінска.

Пра гэта мала і рэдка хто думае зараз. Нават назва — Траецкая гара — пачала забывацца. Але, аваяная поступам гадоў, яна як бы тоіць у сабе гісторыю горада. Яна паўстае з мінулага як увабленне яго бессмяротнасці, як верная абаронца яго. З яе шырока адкрываецца горад, з яе добра глядзець на яго і думаць пра яго.

Прывольна раскінуўся па адхоне парк. Ён спускаецца да Свіслачы з яе прыго-

Будынак Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Беларусі.

жымі лініямі берагоў, апранутых у бетон, і, як бы пераскочыўшы цераз водную гладзь, падыходзіць да праспекта. Шапочуць, трапечуцца кроны дрэў. Іх мора — зялёнае мора.

Гісторыя не вельмі шчодро раздавала славу гарадам. А да Мінска яна ўпарта і доўга была зусім скупая. На пажоўклых старонках летапісаў ён успамінаўся, калі яго разбуралі, палілі, бралі ў палон, калі ў ім лютавалі халера, голад, пажары, паводкі.

Каля яго крапасных варот шумелі багатыя кірмашы. Ён славіўся вырабамі саматужнікаў-умельцаў: кавалёў, ювеліраў, дрэваапрацоўшчыкаў, кастарэзаў, ганчароў, рымараў, шаўцоў, ткачоў, краўцоў. Але іхняя слава танула ў дыме пажараў, у спусташальных княскіх міжусобицах, у бітвах з полчышчамі Кайдана, Менглі-Гірзя, у кровапралітных стычках з нямецкімі псамі-рыцарамі, шведамі, польскай шляхтай.

Гэта быў подзвіг мінчан, але якіх ахвяр ён каштаваў! І калі, скажам, шведы прарвалі крапасны вал, Мінск спаліўся. Праз яго праходзілі дарогі, па іх ішлі тавары ў Маскву, на Украіну, у Польшчу, Літву, парты Прыбалтыкі, але

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

работніца і сялянка № 5

МАЙ
1967

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС

ГОД ВЫДАННЯ СОРАК ТРЭЦІ

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

Выдавецтва «Звязда».

КОНТРОЛЬНЫЙ
ЭКЗЕМПЛЯР

Нацыянальная
бібліятэка
Беларусі

па гэтых жа дарогах крочыла таксама вайна. Тут Захад сутыкаўся з Усходам і ўсякі раз адступаў, пакідаючы як памяць пра сябе папалішчы, руіны ды пабудаваныя касцёлы і манастыры.

Нават пасля другога падзелу Рэчы Паспалітай, калі Беларусь аб'ядналася з Расіяй і Мінск стаў цэнтрам губерні, войны не абміналі яго.

У 1812 годзе горад запаланілі французскія захопнікі. Салдаты корпуса Даву атрымалі дазвол чатыры дні рабаваць Мінск. За час свайго панавання яны разбурылі яго, знішчылі масты, узарвалі брук. Дзве трэці мінчан загінула тады ад тэрору, тыфу і голаду.

Нялёгка знайсці іншы горад з такім

складаным лёсам. Яго жыццёстойкасць здзіўляе.

Ужо да сярэдзіны XIX стагоддзя Мінск зноў набывае значэнне як цэнтр рамеснай прамысловасці і аптовага гандлю. Чыгуначныя магістралі — Маскоўска-Брэсцкая і Лібава-Роменская, якія праляглі праз яго ў сямідзесятыя гады, уліваюць у горад свежыя сілы. Паяўляюцца фабрыкі, заводы, акцыянерныя таварыствы. Пачынае расці рабочы клас, а з ім — і Мінск. Ад вакзала да цэнтра пракладаюцца новыя вуліцы, цагляныя будынкі акружаюць прывакзальныя плошчы, будуюцца гарадскі тэатр. Насельніцтва дасягае ста тысяч.

Аднак самымі слаўнымі старонкамі тагачаснай і далейшай яго гісторыі стала рэвалюцыйная барацьба мінскага пралетарыату. Толькі ў адным 1895 годзе ў Мінску адгрымелі 54 стачкі. Праз сацыял-дэмакратычныя гурткі мінчане-рабочыя пазнаёміліся з «Маніфестам Камуністычнай партыі», з «Прамовай Пятра Аляксеева» і іншай нелегальнай літаратурай. Асвятліўшы жыццё, яна памагла аб'яднацца гурткам у адну рабочую арганізацыю, актыўнасць якой яшчэ больш узняў Першы з'езд РСДРП, які адбыўся ў Мінску 13 сакавіка 1898 года.

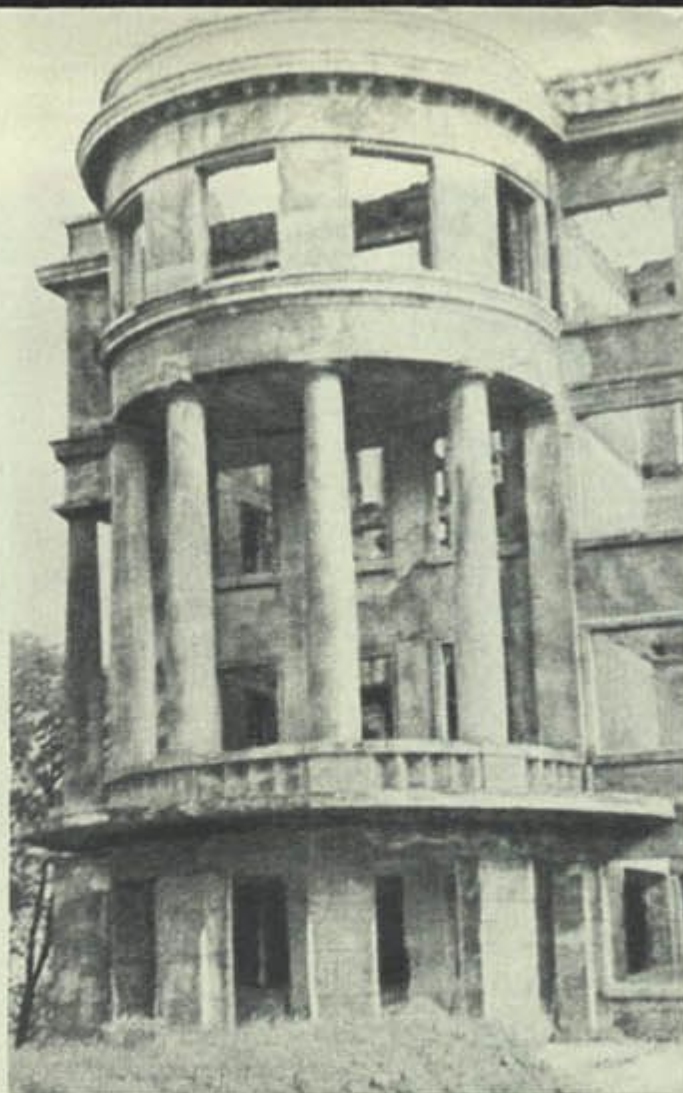
Дзень Першага мая 1900 года рабочыя адзначылі забастоўкай. І з таго часу стачкі, дэманстрацыі, маніфестацыі, масавыя сходы трывала ўвайшлі ў быт горада, зрабіліся магутнай зброяй рабочых і Мінскай групы РСДРП, якая складалася пераважна з прыхільнікаў ленинскай «Іскры».

Рэвалюцыйныя выступленні ў Расіі часоў першай рускай рэвалюцыі знайшлі гарачую падтрымку пралетарыяў Мінска, якія на Крывавую нядзелю ў Пецярбургу адказалі тыднёвай забастоўкай і дэманстрацыяй пад лозунгам «Далоў самадзяржаўе!».

Мінск забурліў у віры чырвоных сцягаў, мітынгаў. У паліцэйскіх і казакаў паляцелі каменні. На вуліцах пачуліся рэвальверныя выстралы і выбухі самаробных бомб. Кастрычніцкую ўсерасійскую палітычную стачку мінчане падтрымалі ўсеагульнай забастоўкай. Пачалі арганізоўвацца баявыя дружны. Зброю здабывалі ў казармах, на ваенных складах, адбіралі ў паліцэйскіх, салдат. Дружыннікі ўстанаўлівалі дзяжурствы на канспіратыўных кватэрах, займалі друкарні, пакуль там друкаваліся лістоўкі.

18 кастрычніка 1905 года рабочая кроў палілася на брук мінскай прывакзальнай плошчы. І толькі дзікі тэрор ды здрада бундаўцаў, эсэраў, меншавікоў прадухілілі снежаньскае ўзброенае паўстанне. А незабыўны Семнаццаты?

Галоўная вуліца горада (цяпер — Ленінскі праспект).

1944 год. Горад ляжаў у руінах. А гэта школа «ўцалела».

Самаадданая барацьба большавікоў, якой кіравалі М. В. Фрунзе, А. Ф. Мяснікоў, В. Г. Кнорын, К. І. Ландэр і іншыя, дзейнічаў атрадаў народнай міліцыі і чырвонагвардзейцаў, а таксама Мінскага Савета і салдацкіх арганізацый Заходняга фронту, штаб якога знаходзіўся тут, паставілі Мінск у рады самых рэвалюцыйных гарадоў таго бурнага часу.

Гістарычнай заслугой Мінска з'яўляецца тое, што Савецкая ўлада ў ім была абвешчана ўсяго праз некалькі гадзін пасля таго, як яна перамагла ў Петраградзе.

У Мінску ўлада перайшла ў рукі Саветаў рабочых і салдацкіх дэпутатаў. «Паведамляючы пра гэта, Мінскі Савет рабочых і салдацкіх дэпутатаў даводзіць да ведама ўсіх грамадзян, што ім прыняты самыя рашучыя меры да аховы рэвалюцыйнага парадку і да ўстанаўлення жалезнай дысцыпліны ўсюды».

Ваенныя выпрабаванні на гэтым для Мінска не скончыліся. Давялося перажыць яшчэ нямецкую і белапольскую акупацыі.

Стары парадак, бясчынствы, расстрэлы вярнуліся з ім у горад. Турмы не змяшчалі арыштаваных. На таварнай станцыі і Старажоўцы немцы стварылі першыя ў гісторыі Мінска канцэнтрацыйныя лагеры. Вынайшлі сваё і польскія легіянеры: на Кальварыі яны паставілі шыбеніцы. Прыйшлі небывалае да гэта-

Конка.

Плошча імя Леніна.

Паркавая магістраль.

Куток Ленінскага праспекта.

га беспрацоўе, тыф. Адступаючы, бела-палякі спалілі ўсе магазіны і крамы, дзе-сяткі жылых кварталаў, чыгуначны вак-зал, гарадскую электрастанцыю, абутко-вую фабрыку, разбурылі нават конку. Тысячы мінчан асталіся без жылля, адзення і ежы.

Гераічнай барацьбой адказалі мінчане на насілле і тэрор захопнікаў — Мінск стаў цэнтрам падпольнай работы каму-ністаў усёй акупіраванай Беларусі. 20 лю-тага 1918 года легіянеры Доўбар-Мус-ніцкага ўварваліся ў горад, услед за імі ўвайшлі кайзераўскія войскі. А ўжо 28 лютага ў Мінску адбываўся сход ка-муністаў, быў выбран падпольны гарад-скі камітэт. На прадпрыемствах узніклі партыйныя ячэйкі, пачала выходзіць «Падпольная праўда». Бальшавікі рас-паўсюдзілі свой уплыў на прафсаюзы, стварылі кааператыў «Рабочы будаўнік», сталовую, якая стала явочнай кватэрай для падпольшчыкаў. На першамайскім мітынг, які адбываўся ў гарадскім са-дзе, прысутнічала звыш тысячы мінчан. А пасля, нягледзячы на процідзеянне бундаўцаў, адбылася дэманстрацыя і буйная стычка дэманстрантаў з коннай нямецкай жандармерыяй. «Далоў нямец-кі імперыялізм!», «Далоў кайзера!», «Вон з Мінска!» — неслася з калон дэ-манстрантаў.

У жніўні 1919 года Мінск захапілі бе-лапалякі. 8 жніўня яны ўвайшлі ў горад, а праз два тыдні зноў быў створан га-радскі падпольны партыйны камітэт, а таксама штаб для кіраўніцтва партызан-скім рухам. Сувязі мінскай падпольнай арганізацыі цягнуліся далёка на захад.

Яшчэ 1 студзеня 1919 года — адразу ж пасля выгнання нямецкіх акупантаў з бе-ларускай зямлі — Першы з'езд КП(б)Б, які адбыўся ў Смаленску, маніфестам абвясціў стварэнне Беларускай Савец-кай Сацыялістычнай Рэспублікі. 5 студзе-ня Часовы рабоча-сялянскі ўрад БССР, сфарміраваны ў дні з'езда, пераехаў у Мінск. Мінск стаў сталіцай. Першы Усе-беларускі з'езд Саветаў, на якім была прынята Канстытуцыя БССР, заканадаўча аформіў гэта. Калі ж народжаная ў рэ-валюцыйных баях беларуская сталіца вызвалілася ад новых захопнікаў, жыццё ў ёй адразу набыло мірны напрамак. «Усе да станкоў! З молатам у руках і імкненнем да перамогі ў сэрцы — друж-на на транспартную разруху!» — кінулі лозунг чыгуначнікі Мінскага вузла. І хоць на захадзе і поўдні яшчэ чуліся раскаты вайны, у горадзе ўжо адкрываліся амбу-латорыі, грамадскія сталовыя, каапера-тыўныя крамы. Дзверы ўцалелых дамоў, якія калісьці належалі багацям, рас-крыліся перад гарадской беднотой. За-

паліліся агні рампы Першага Беларуска-га дзяржаўнага драматычнага тэатра. І вялікай працай, камуністычнымі ня-дзельнікамі адказалі мінчане на клопаты роднай улады.

На аднаўленне прамысловых прадпры-емстваў Беларусі і яе сталіцы Савет На-родных Камісараў РСФСР у 1921 годзе выдзеліў вялікія асігнаванні. З Масквы, Ленінграда, Кіева і іншых гарадоў у Мінск ішлі станкі, друкарскія машыны, электраматоры, чыгун, кокс, вугаль. У 1925—1926 гадах валавая прадукцыя цэн-завай прамысловасці горада перавысіла даваенны ўзровень.

За дзесяць перадаваенных гадоў Мінск павялічыўся ўдвая. Калісьці далёкі бор стаў паркам культуры і адпачынку. На цэнтральных вуліцах узняліся шматпа-вярховыя будынкі, на ўскраінах, паблізу новых і старых фабрык, заводаў, з'яві-ліся добраўпарадкаваныя пасёлкі. Усё больш выразна вырысоўваліся абрысы сталіцы нашай рэспублікі, яе сімвалам як бы стаў велічны будынак Дома ўра-да, што вырас на плошчы імя Леніна (1934 г.).

Напярэдадні вайны ў горадзе жыло каля двухсот пяцідзесяці тысяч жыха-роў і налічвалася чатырыста семдзсят вуліц, агульная даўжыня якіх дасягала двухсот кіламетраў. Была завершана распрацоўка генеральнага плана рэкан-струкцыі Мінска...

Так, вялікую любоў і павагу заслужыў ты, Мінск! Твая гісторыя слаўная, муж-ная — гісторыя горада-працаўніка, воіна, барацьбіта. Цяжкія выпрабаванні выпа-далі на тваю долю. Але нават самыя страшныя з іх не зламалі цябе.

Што давала табе сілу? Вядома, сама бессмяротнасць народа, яго жыццязстой-касць. Тое, што побач былі браты — рус-кія, украінцы. Ты не ўдзельнічаў у не-справядлівых войнах, а ваяваў толькі за гонар і свабоду — сваю і Радзімы. І як ні вар'яцелі ворагі, унутраныя і знешнія, ім не ўдалося пакарыць цябе. Ты стаў рэвалюцыйным сэрцам Беларусі, яе пер-шай і вечнай сталіцай. Крывёю, подзві-гамі ты даказаў сваю адданасць Савец-кай уладзе. Ты паказаў, на што здольны беларускі народ у дружнай шматнацыя-нальнай сям'і, якая будзе сацыялізм.

Бязмерная табе павага і падзяка, да-рагі горад!..

Нямецка-фашысцкія захопнікі — ска-жы, Мінск, які ўжо раз было гэта за тваю гісторыю?! — перапынілі ствараль-ную працу. Мінск ахутала змрочная ноч, якой не ведала яшчэ яго мінулае. Але не ведала яно і такой барацьбы, што павялі мінчане з захопнікамі.

[З кнігі «Мы раскажам пра Мінск»]

Вуліца імя Талбухіна — новы раён горада.

Свіслач у граніце.

Прыванзальная плошча.

Так і хочацца сесці на гэту ла-вачку, адпачыць.

Кінатэатр.

Такі быў горад да рэвалюцыі.

ДЗЕВЯТЫ ВАЛ

*Любить Отчизну —
Мало.
Служить ей
Всем.
Во всем!
Вставать девятым валом
Перед ее врагом!*

У рэдакцыі сабраліся былыя падпольшчыцы. Людзі высокай мужнасці і вялікага грамадзянскага абавязку, нашы сучасніцы, актыўныя ўдзельніцы Вялікай Айчыннай вайны.

Яны прыйшлі па просьбе рэдакцыі, каб расказаць пра тыя ўжо далёкія, але незабыўныя гады, пра свой удзел у барацьбе за свабоду і незалежнасць нашай Радзімы, пра сваіх сяброў і паплечнікаў. Мы друкуем гэтыя шчырыя і хваляючыя ўспаміны. Прачытай іх, дарагі чытач, няхай прачытаюць іх і твае дзеці.

У першыя дні вайны акупіраваны Мінск прыціх. Жыхары прыглядаліся да новага парадку, прыглядаліся і адзін да аднаго. Аб'явы і загады папярэдзвалі: за хаванне ваеннапалонных — расстрэл. За ўкрыванне яўрэяў — расстрэл. Хадзіць па вуліцах пасля сямі гадзін вечара — забаронена. Фашысты з аўчаркамі шнырылі па вуліцах разгромленага, спаленага, але непакоранага горада...

— Змірыцца з прыгнатымі? Ніколі! Але чым памагчы Радзіме ў гэтую цяжкую хвіліну? Дзе знайсці верных людзей? Што магу зрабіць я, удава з двума дзецьмі, бяззбройна і слабая?

Па засыпанай шчэбенем вуліцы ідзе маленькая жанчына. І раптам незнаёмы прахожы сунуў у руку запіску. Інстынктыўна азірнулася. Моцна сціснула кавалачак паперы і хуткім крокам накіравалася дадому. Разгарнула, прачытала. «Калі ты савецкі чалавек, прыходзь па адрасу...»

— Хто напісаў такія радкі? Ці добрая рука працягнула мне гэтую запіску?

Усю ноч не заплюшчыла вачэй. Моцна спяць дзеці. А яна ходзіць узад-уперад па маленькім пакойчыку, чакаючы світання. А што, калі гэта пастка? Але Кацярына Васільеўна Гулевіч рызыкнула, пайшла. Не магла не пайсці.

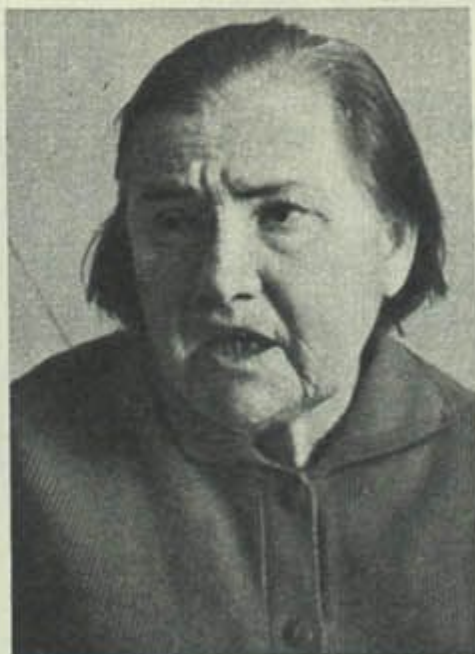
Ёй даверылі першае маленькае, самае маленькае даручэнне. Далі адну лістоўку — для ваеннапалонных, якія працуюць на былым заводзе імя Кірава. А потым яна здабывала медыкаменты. Хавала палонных. Пакідаючы дзяцей адных, ішла на заданні. Шмат бяссонных, жудасных начэй і дзён давялося перажыць гэтай простае работніцы, чалавеку з чыстым сумленнем, за гады акупацыі.

Барацьба з каварным і лютым ворагам патрабавала шмат

Кацярына Васільеўна Гулевіч.

Анастасія Фамінічна Верамейчык.

Яўгенія Самуйлаўна Дуброўская.

Хася Мендэлеўна Прусліна.

сіл, вынаходлівасці, мужнасці і рызыкі. Падпольшчыкамі становіліся дарослыя і дзеці, мужчыны, жанчыны-маці. Не шкадуючы свайго жыцця і самага дарагога — сваіх дзяцей, ішлі яны на небяспечныя аперацыі.

На кватэры ў Анастасіі Сцяпанаўны Шэвелевай — маці дзеваці дзяцей, былой прыбіральшчыцы пажарнай, збіраліся падпольшчыкі. У яе захоўваўся вынесены з друкарні шрыфт для фабрыкавання пропускаў падпольшчыкам. Усё ішло добра. Але нечакана наляцелі гітлераўцы. Усё папярэварочвалі. Нічога не знайшлі. Тады рашылі абшукаць гарышча. А там за лежаком схаваліся падпольшчык. Баязлівыя ваякі, асцерагаючыся засады, пад дулам аўтамата прымусілі Анастасію Сцяпанаўну лезці на гарышча першай, а самі падымаліся за ёй следам.

— Ногі мае падкошваліся, сэрца абрывалася. Я ведала, што там Стасік Макрыца...

Пераступіла апошняю прыступку і павалілася. Фрыцы глянулі туды-сюды, нікога не заўважылі, піхнулі яе нагой, вылаялі і пайшлі. Але кватэра засталася на падозрэнні.

Адна з дачок Анастасіі Сцяпанаўны пайшла ў партызаны, але неўзабаве трапіла ў рукі фашыстаў. Разам з ёй арыштавалі і Стасіка. У Плешчаніцах іх расстралялі. Не магло сцяргець мацярынскае сэрца. Пайшла ў Плешчаніцы. Знайшла добрых людзей і пра ўсё распытала, даведлася пра горкую праўду. Вярнулася дадому і дала сабе слова не спыняць барацьбы з лютымі гадамі.

А неўзабаве зноў налёт. На гэты раз Анастасіі Сцяпанаўны не было дома. Партфель са шрыфтам і пячаткі яна так добра схавала за карнізам, што не знайшлі фашысты. Пасля трэцяга вобыску давялося Анастасіі Сцяпанаўне пакінуць дом разам з дзецьмі. Трое сваіх маленькіх і чацвёра ўнукаў. На ўскраіне горада было жыта пасеяна, там і прабыла два тыдні з дзецьмі пад адкрытым небам. Нарэшце прыехалі партызаны і забралі ўсю сям'ю. Едуць, поўныя воз дзяцей, а насустрач эсэсаўцы.

— Стой, куды едзеце?

— Дзяцей хрысціць вязем.

Фрыцы паверылі, прапусцілі. Не паспела Анастасія Сцяпанаўна апамятацца, як пачалося акружэнне ляснога масіва. Верны друг — густы лес не мог не схавать ад эсэсаўцаў. Усіх сем'яных вывела па непразнай багне, зберагла. А вось другую дачку Веру больш ніколі не сустрэла. Выконваючы партызанскае заданне, заначавала ў сялянскай хаце Вера, там яе арыштавалі. Білі і мучылі, пра партызан выпытвалі, закатавалі да смерці, але нічога не выведлі. Так і засталіся чацвёра сірот на руках бабулі.

Анастасіі Сцяпанаўне зараз ужо семдзесят. Жыве яна ў Мінску на Беламорскай вуліцы.

Урачу Яўгеніі Самуйлаўне Дуброўскай у пачатку вайны споўнілася 28 гадоў. Яна спрабавала эвакуіравацца, але па дарозе абагналі фашысты. Мусіла вяртацца ў Мінск. Каму даверыцца, як трапіць да партызан? Сустрэла добрага знаёмага, урача, асцярожна загаварыла. Ён яе зразумеў і папярэдзіў: будзь стрыманая, не давярайся абы каму! Яна не спыняла пошукаў. Нарэшце сустрэла знаёмую, якая дала пачытаць ёй лістоўку і абяцала пагаварыць з падпольным камітэтам. У гэтай знаёмай Яўгенія Самуйлаўна сустрэлася са сваім былым

Аляксандра Канстанцінаўна Януліс.

Анастасія Сцяпанавна Шэвелева.

піянерам Захарам Гало. Аказваецца, Захар быў актыўны падпольшчык. Ён працаваў ва ўправе ў бюро прапускоў, бо добра ведаў нямецкую мову.

Падпольшчыкам вельмі быў патрэбны свой урач. Яўгенія Самуйлаўна пачала працаваць у бальніцы пад Мінскам, у Кошыраве.

Аднойчы ў бальніцу з'явіўся нейкі хлопец і папрасіў Яўгенію Самуйлаўну вылучыць яго бацьку. Але калі ўрач пераступіла парог дома, то пераканалася, што ўсе здаровыя. Яе папрасілі памагчы схаваць дакументы.

Потым былі іншыя даручэнні, больш складаныя, пакуль не спатрэбіўся ўрач у партызанскім атрадзе. А там яе чакалі дзесяткі раненых. Так і прабыла да дня вызвалення Яўгенія Самуйлаўна ў партызанскім шпіталі. Былі радасці, калі грамілі фашыстаў і калі папраўляліся людзі, але было шмат цяжкасцей і небяспек. Акружэнні, блакаты... Па некалькі дзён партызанскі шпіталь знаходзіўся ў балоце. Урачы не толькі лячылі, яны ахоўвалі хворых з вінтоўкай у руках.

Студэнтку трэцяга курса Мінскага педінстытута Аляксандру Канстанцінаўну Януліс вайна застала ў Мінску. Муж сястры, ідучы ў партызаны, пазнаёміў яе з адным з актыўных падпольшчыкаў тав. Сайчыкам, які пасяліўся ў іх на кватэры. Сайчык прыносіў шмат дакументаў, пячаткі, штампы, і яны разам рабілі пропускі, перапраўлялі людзей да партызан. Але ў аэрасні быў правал падпольнага гаркома партыі. Схапілі і Сайчыка. Уцалелым падпольшчыкам даводзілася крута. Шэсць месяцаў Аляксандра Канстанцінаўна хавалася ў надзейных людзей у Мінску.

Але як ні было цяжка, падпольшчыкі не спынялі работу. Кіраўніцтва падпольнай арганізацыяй узяў на сябе «Жан» — Кабушкін. Фашысцкая прэса трубіла, што ўсе падпольшчыкі арыштаваны. А ў горадзе зноў паявіліся лістоўкі. Іх распаўсюджвалі Жан, Аляксандра Канстанцінаўна і іншыя.

Кабушкін быў смелы, энергічны і рашучы чалавек. Але вось аднойчы ён не прыйшоў у дамоўленую гадзіну. Не прыйшоў і назаўтра. Што з ім? Аляксандра Канстанцінаўна нібы між іншым пыталася ў знаёмых: «Што чуваць, якія навіны?» І ёй сказалі, што на Камароўцы арыштавалі партызана. На яго накінуліся некалькі чалавек, доўга не маглі ўзяць смельчака. Пачуццё падказвала, што гэта Жан. Праз знаёмых дзяўчат, якія працавалі ў турме, удалося перадаць яму запіску. Завязалася перапіска.

Жана жорстка катавалі, не давалі есці і піць. Падпольшчыкі рыхтавалі яму пабег. Дасталі адбітак замочнай шчыліны, заказалі ключ. Усё было гатова, але здарылася непрадбачанае: арыштавалі дзяўчыну, якая перадавала Жану запіскі, і ўзмацнілі ахову арыштаванага.

Апошні раз Жана бачылі ў красавіку, яго вялі на допыт без шапкі і пад узмоцненым канвоем...

Былая падпольшчыца Хася Мендэлеўна Прусліна сваё выступленне прысвяціла добрым савецкім людзям. Без іх дапамогі не змаглі б працаваць падпольшчыкі, ваяваць партызаны. Іх было шмат. Жыццё гэтай жанчыны захавана таксама дзякуючы ім. Адзін з пропускаяў, падрыхаваных рукой Аляксандры Януліс, памог Хасі Мендэлеўне выйсці з гэта. Толькі

цяпер, праз столькі год, на сустрэчы ў рэдакцыі Прусліна даведлася, хто афармляў ёй пашпарт...

Вельмі цікавае было выступленне Анастасіі Фамінічы Ве-рамейчык. Яна гаварыла не пра сваю работу, хоць вядома, як шмат зрабіла гэтая жанчына. Яна расказала пра бясстрашную падпольшчыцу Марыну Фядосаўну Малаковіч. З першых дзён Вялікай Айчыннай вайны Марына ўключылася ў актыўную барацьбу супраць гітлераўцаў. Жыла яна ў Калодзішчах з шасцігадовым сынам Шурыкам. Там знаходзіўся лагер ваеннапалонных. Многім з іх Марына Фядосаўна выратавала жыццё. Яна памагла вывезці ў партызаны прафесараў Мікалая Міхайлавіча Нікольскага і Аляксандра Аляксандравіча Краўцова.

Марыне Малаковіч удаваліся самыя неверагодныя рэчы. Калі спатрэбілася здабыць нямецкі процівагаз апошняй маркі, яна здолела пранікнуць у засакрэчаны немцамі гарадок Уручча. І не толькі прайсці, а знайсці надзейных людзей і дастаць патрэбны процівагаз, які ляжаў на складзе за сямю замкамі, пад вялікай аховай. Гэтай надзея бясстрашной жанчыне ўдалося распрапагандаваць нямецкага палкоўніка і разам з перакладчыцай Верай завесці яго да партызан з каштоўнымі дакументамі. На спецыяльным самалёце палкоўнік быў дастаўлены ў Маскву. (Неўзабаве яны ажаніліся з Верай і цяпер жывуць у ГДР).

Марына Малаковіч выконвала пасля таго яшчэ шмат складаных заданняў, перадавала каштоўныя звесткі. Яна дала падрабязнае апісанне гарадка Уручча з размяшчэннем казарм і вайсковых часцей, дастаўляла ў партызанскі атрад зброю, медыкаменты, пішучыя машыны, радыёпрыёмнікі, паперу.

Апошні раз Марына Малаковіч паехала ў Мінск 13 жніўня 1943 года па зброю. Яна пасадзіла на воз Шурыка, а кіраваў канём 12-гадовы хлопчык Сасункевіч. Марыну чакалі ў Мінску 16 жніўня, але яна не прыехала...

Азвярзлыя гестапаўцы страшэнна катавалі падпольшчыцу. Усё цела Марыны было пакрыта ранамі. Ёй выкручвалі рукі, вырывалі косы. Не дабіўшыся ад Малаковіч ні слова, гестапаўцы забілі яе.

Дзяцей Марыны захавалі партызаны, таварышы па барацьбе. Сын яе ўжо закончыў аспірантуру, абараніў дысертцыю, жыве ў Маскве. А дачка стала журналісткай. Магчыма, яна або яшчэ хто-небудзь з журналістаў і пісьменнікаў напішуць кнігу пра Марыну Малаковіч, пра яе высокае служэнне Радзіме. А пакуль паплечнікі па барацьбе, людзі, якія добра ведалі Марыну, хадайнічаюць, каб яе імем у Калодзішчах назвалі школу. Да гэтага хадайніцтва далучаецца рэдакцыя «Работніцы і сялянкі» і, думаецца нам, шматтысячныя чытачы часопіса.

* * *

Тут расказана пра некалькіх жанчын — удзельніц мінскага падполля. А іх, бясстрашных і моцных, было шмат. Тысячы партызанак, не шкадуючы жыцця свайго, змагаліся за свабоду Радзімы, разам са сваімі братамі і бацькамі дзевятым валам усталі на шляху ворага, несучы яму немінучую гібель.

Гонар ім і слава!

Канстанцыя БУЙЛА

* * *

Цяпло жывое у тваіх далонях,
Яно лагодзіць, грэе, ласкай песціць...
Люблю пад вечар побач з табой сесці
І ціха скронню прытуліцца к скроні.
Люблю маўчаць тады — і толькі слухаць,
Як б'еца сэрца у грудзях шчасліва,
Як у крыві пачуццяў завіруха
Бушуе — як мяцеліца на нівах...
А ты мяне к сабе пяшчотна туліш,
Далёкай песні далятаюць словы...
Хачу, каб успаміны год суровых
Ва мне ад ласкі гэтае — паснулі...
Каб ні аб чым не думаць! Верыць толькі,
Што любіш ты, — што мой ты назаўсёды,
Што будзем жыць мы гэтак годы... Годы!..
І адпадуць абіды ўсе і болі.
Бушуе лістападу завіруха,
Ліст жоўты гоніць вецер над дарогай...
У мяне, апроч цябе — няма нікога...
Шапні мне слова добрае на вуха!

МОЦНАЯ НІТКА

Два роўныя радкі напісала іголка на зялёным полі. Спрытныя пальцы няўлоўным рухам перагарнулі яго, зноў застракатала машынка, і новыя шыўкі выпырхнулі з-пад рук. Рознакаляровыя ніткі на штатывах — нібы мудрагелістае павуцінне. Яго перасякалі сонечныя праменні, утварыўшы на падлозе вузенькую залатую ручайку.

Ала нічога гэтага не заўважала. Яна стаяла за спіной сваёй настаўніцы і, зачараваная, сачыла за яе пальцамі.

— Не бойся, навучышся. На, паспрабуй сама, — мякка сказала Тамара Рыгораўна.

— А нітка не парвецца?

— Нітка? Не, за гэтым сочыць сама машына, — адказала настаўніца. — Хоць... гэта залежыць і ад цябе, — дадала яна.

Вялікія бліскучыя вочы вучаніцы былі спалоханыя і даверлівыя. Вось яна села на рабочае месца, узяла ў рукі тканіну, націснула на педаль... Аперацыя не атрымалася — пальцы былі нейкія непаслухмяныя, нібы сонныя...

Тамара Рыгораўна вярталася дадому. Сонца перасялілася кудысьці за Арлоўскі мікрараён, пакінуўшы гораду цяпло і чырвоныя блікі. Ubачыўшы чародку даўганогіх дзяўчынак, якія павярнулі ў парк, яна ўспомніла сваю вучаніцу, дзяўчынку з жвавымі вачыма і павольнымі, быццам спячымі пальцамі. Дзе яна яе бачыла раней?

Яна села на блакітную лаўку пад стройным каштанам. Яго свечкі пажоўклі: ужо завязваліся плады. І раптам у памяці прасвятлела.

Недалёка ад іхняй хаты рос высокі каштан. Шпакі ладзілі гнёзды ў дуплах і выводзілі там птушанят. Якая асалода ўстаць на досвітку, выйсці на мокрую ад расы вуліцу і, пакуль выганяюць кароў з хлявоў, назіраць за птушкамі! Яны ўжо даўно на крыллях, стараюцца, каб пракарміць сваіх галышоў. Потым, звонка ляскаючы пугай (на расе астаецца цёмны след), Тамара гоніць кароў каля самага лесу. Яна некалькі разоў азіраецца і ўсё бачыць цёцю Олю, якая стаіць з даёнкай ля веснічак і глядзіць услед.

Тамара вельмі хоча назваць цёцю Олю мамай, але неяк не адважыцца. «Напэўна, і мая мама была такая добрая і ласкавая», — думае дзяўчынка.

Маму Тамара не памятае. І бацьку таксама. Яны памерлі, калі ёй не было і трох гадоў. Дзвюх яе сяцёр прытуліў дзіцячы дом, а Тамару ўзяла да сябе на выхаванне адзінокая жанчына, калгасніца Вольга Сідараўна Кушлявец.

— Цёця Оля, я паеду ў Мінск, хачу навучыцца шыць, — аднойчы сказала Тамара.

— Што ж, галубка. Не маленькая — шаснаццаць гадоў. І рукі ў цябе здатныя... Едзь...

Тамара Рыгораўна ўстала з лаўкі. Дык вось дзе сустракала яна вучаніцу! У сваім дзяцінстве. Нібы зірнула ў чароўнае люстэрка і ўбачыла сама сябе — сарамяжае, няўмелае дзеўчана...

— Няма чым хваліцца, — сказала майстар, аглядаючы Тамарыну работу. — Гузікі прышываць таксама ўмець трэба. Вось так.

Пальцы хутка стамляліся, іголка ўсё часцей натыкалася на касцяшку гузіка, не трапляючы ў адтуліну. Пятля ссоўвалася. Тамара, злуючыся, парала сваё шыццё, пачынала спачатку.

Потым ёй даверылі шыць курткі. Кожная швачка рабіла толькі адну аперацыю. Тамара ўшывала рукавы. Сумная работа. Трэба было прагнаць шво, за тым зноў па тым жа месцы весці другую нітку. Для трываласці. Неахвотна садзіліся жанчыны ўшываць рукавы, нягледзячы на добрыя расцэнкі.

Праз нейкі час Тамара ўжо не лічыла ўніверсальнай машыну з Падольска. Сяброўкі заўважалі, як дзяўчына мянялася літаральна на вачах. Стала засяроджаная, задуманная.

— Што з табою, Тамара? Можжа захварэла? Ці можжа рукавы табе абрыдлі? Давай памяняем аперцыямі!

Яна нікуды не пайшла. Гэта здзівіла швачак. Некаторыя падумалі, што новенькая не любіць сваю работу, ёй усё роўна, што рабіць, абы грошы...

Але вось аднойчы Тамара паклікала механіка цэха А. А. Кузьміна. Усе бачылі, як яна штосьці хутка гаварыла яму, шчасліва бліскаючы вачыма.

Так нарадзілася прапанова, якая здзівіла ўсіх сваёй прастатой, скараціла час аперацыі ў два разы, дала цэху гадавы эффект 1124 рублі. Тамара прапанавала ўстанавіць на машыне дадатковы рэгулятар нацяжэння другой ніткі. Гэта давала магчымасць шыць адразу дзвюма ніткамі, робячы моцны шывок у адзін прыём.

Паступова за Маханьковай зацвердзілася слава лепшага рацыяналізатара. Яна хутка асвоіла ўсе 18 сумежных аперацый і з поспехам магла замяніць любую швачку. Пачын падхапілі астатнія.

Неяк адна швачка (пазней яна зволілася па ўласнаму жаданню) кінула ў спрэчку:

— Што вы мяне ўсё Маханьковай папракаеце! У яе талент. Вы ж не ставіце мне ў віну, што я не пішу вершаў...

— Не апраўдвайся! — рэзка адказала ёй Святлана Мілашэўская. — Гэта праўда, што Тамара пазт сваёй справы. Але галоўнае ў яе — любоў да працы. А ў цябе ў галаве толькі грошы.

Гэтая спрэчка адбылася тады, калі ў цэху ўстанавілі канвеер. Зробіць швачка сваю работу, пакладзе прадукцыю на стужку — і паплыве яна да іншага майстра. Але стужка рухалася вельмі павольна. Работніцы прастойвалі, план не выконваўся. Канструктары доўга не маглі ўдасканаліць канвеер, і некаторыя з жанчын не вытрывалі. Зарабляючы па 50 рублёў у месяц, Тамара ні разу не падумала кінуць фабрыку. Наадварот, яна так старанна, так любоўна апрацоўвала кожную рэч! Кантралёр Вольга Іванаўна Фралова прымала яе прадукцыю з першага прад'яўлення і здзівілася: якая прыгожая, бездакорная работа!

У цэху таксама здзіўляліся: адкуль у гэтай ціхай, непрыкметнай дзяўчыны столькі ўпартасці і майстэрства?

Нарэшце, тэхналагічны працэс наладзіўся. Павысілася прадукцыйнасць працы, выраслі заробкі. А на стол дырэктара фабрыкі лягла заява:

«Прашу перавесці мяне на работу ў адстаючую брыгаду, таму што я не магу стаяць у баку ад пачыну маёй сучасніцы Валянціны Гаганавай. Т. Маханькова».

Калі я даведаўся, што ў Дзень лёгкай прамысловасці ордэнам Леніна ўзнагароджана швачка-матарыстка фабрыкі імя Фрунзе Тамара Рыгораўна Маханькова, то думаў, што ўбачу пажылую жанчыну з вялікім вопытам жыцця. Думаў, што яна з таго атрада геройскіх дзяўчат, што прыйшлі ў разбураны пасля вайны Мінск узнімаць яго з руін. Прыйшлі ўлегцы, з маладосцю за плячыма, з акрайцам хлеба і кавалкам вясковага сала ў клуначку. Мне ўспаміналася з тых гадоў бетоншчыца Соня Кавалёва, якая пасля работы адубелымі пальцамі, плачучы ад болю, пісала крэйда на недабудаванай сцяне: «Не пакіну будоўлю, пакуль не будзе пакладзен апошні кубаметр бетону».

І раптам я сустракаю зусім маладую жанчыну, якая адзначана вышэйшай урадавай узнагародай. Адна з 1300 рабочых фабрыкі. Яна стаіць перада мною — невысокага росту, ціхая, з вельмі сур'ёзнымі вачыма. Расказвае пра цётку Олю, пра сваіх таварышаў, якія памаглі ёй знайсці любімую дарогу ў жыцці. І раіць мне лепей пагаварыць з імі. Сапраўды, іх словы аказаліся тымі штрыхамі, без якіх партрэт не быў бы поўны.

Яна Гладкевіч, майстар пашывачнага ўчастка № 5:

— Тамара першакласная швачка. Кожны месяц яна выконвае план на 120—125 працэнтаў.

Леанід Барысавіч Браслаў, інжынер:

— Некалькі гадоў я працаваў з Тамарай у адным цэху. Я быў механікам і заўсёды захапляўся яе ўменнем хутка вызначыць няспраўнасць у машыне і наладзіць яе.

Ганна Іванаўна Чуніхіна, начальнік аддзела кадрў:

— Тамара — наш лепшы грамадскі работнік: партгрупорг, член парткома фабрыкі, была старшынёй цэхавага камітэта. Яе вялікая заслуга ў тым, што шэсць разоў за мінулы год і адзін раз у гэтым годзе ўчастак № 5 заваяваў пераходны Чырвоны сцяг фабрыкі.

Святлана Мілашэўская, сяброўка, член цэхкома:

— Якая незвычайная сціпласць! Яна ж ні разу не прыйшла з просьбай паскорыць атрыманне кватэры. Ведае, што былі людзі, якія мелі большую патрэбу ў жылплошчы.

...Два роўныя радкі напісала іголка на зялёным полі тканіны. Швачка за работай. Цяжкай і адказнай.

Яна робіць толькі адну аперацыю. Здаецца, што тут творчага?

А ўгледзецца больш уважліва. Абточка, лінеечкі, шыўкі. На ўсіх рэчах парознаму. А ў яе асабліва прыгожа. Зручную жаночую бялізну, прыгожую і лёгкую, нараджаюць яе ўмелыя рукі.

Ала глядзіць на гатовыя рэчы і ціхенька ўздыхае: вось каб у яе так выходзіла! Тамара Рыгораўна заўважае смутак дзяўчынкі, і гэта ёй прыемна — відаць, будзе толк. І вучыць старанна:

— Смялей, смялей, не бойся. Бачу цяпер: не парвецца твая нітка...

І абуджаюцца працай і любоўю кемлівыя дзявочыя пальцы.

Ю. САПАЖКОУ

г. Мінск

Яны прыехалі да нас з Кубы, В'етнама, Манголіі.
Фота Ул. Вяхоткі.

«...МЫ ЖЫВЕМ СЯРОД БРАТОЎ»

— До Ван прыслаў пісьмо! — Гэтая вестка хутка абляцела інтэрнат. Студэнты зазіралі ў пакой каменданта, прасілі паказаць пісьмо. Марыя Іванаўна працягвала ім акуратна спісаны аркуш паперы. Ёй было прыемна, што в'етнамскі хлопец не забыўся на сяброў, з якімі разам вучыўся ва ўніверсітэце. Было прыемна, што і яны памятаюць свайго в'етнамскага таварыша.

Некалькі месяцаў назад До Ван Мао абараніў дыпломную работу на фізічным факультэце, атрымаў дыплом. Цёпла праводзілі хлопца і яго суайчыннікаў на радзіму, у далёкі В'етнам, шмат выказалі добрых пажаданняў. І вось першая вестачка. До Ван Мао паведамае, што яны працуюць на адным з прадпрыемстваў Ханоя. І яшчэ ён піша:

«Мы жывем ужо далёка ад савецкага народа, ад савецкіх мам, але ў нашых сэрцах назаўсёды засталася светлая памяць пра Беларуска ўніверсітэт і савецкіх людзей. Наш народ добра ведае, што савецкія людзі — гэта нашы верныя браты як у радасці, так і ў бядзе».

Краіна, нягледзячы на нялёгі для В'етнама час, паслала сваіх дачок і сыноў набірацца ведаў у брацкі Савецкі Саюз. І вось пасля ўпартых гадоў вучобы яны пачынаюць вяртацца дадому.

— У нашай Цяу цяпер няма ніводнай хвіліны вольнага часу, — сказалі сяброўкі пра Нгуен Чан Цяу. І растлумачылі: — Вось-вось абарона дыплама.

Нгуен Чан Цяу — студэнтка фізічнага факультэта. Хутка атрымае дыплом, паедзе на радзіму. Цяу часта атрымлівала пісьмы з дому — ад сваёй сястры, студэнткі Ханойскага медыцынскага інстытута Нгуен Тхань Фыонг, ад бацькі Нгуен Хунь Дама, ад сваякоў і знаёмых. Бацька пісаў дачце: «Ты жывеш і вучышся ў Савецкім

Саюзе. Для цябе там створаны добрыя ўмовы. Вучыся добра, дыпломную работу выконвай толькі на выдатна. І яшчэ: ніколі не забывай сваю шматпакутную радзіму. Глядзі, каб вярнулася дадому высокакваліфікаваным спецыялістам. Тады ты будзеш сапраўднай дачкой сваёй краіны, здолееш аддана служыць свайму гераічнаму народу».

І Цяу памятае гэты наказ. Нاستойліва і ўпарта займаецца, авалодвае будучай прафесіяй. Разам з Нгуен Чан Цяу гэтым летам абараняе дыплумы вялікая група в'етнамцаў. Вернуцца дадому маладыя спецыялісты — фізікі, матэматыкі, хімікі.

— Вясёлы народ! — кажуць ва ўніверсітэце пра кубінскіх студэнтаў.

І сапраўды, калі ўжо дзе паўляюцца кубінцы, там пачынаюцца танцы і песні. А калі выйшаў на сцэну студэнт хіміка Арланда Рэйноса, яго доўга не адпускаюць слухачы. Будуць патрабаваць новых і новых песень. І Арланда спявае.

Спяваюць, бадай, усе кубінцы. Спявае і старшыня змяшчальца кубінскіх студэнтаў Барыс Ла Серна. Але нават жартам не кожнага, як яго, называюць студэнты-кубінцы сваім «другім Фідэлем». За талент прамоўцы, за гарачыя выступленні на сходах і мітынгх, за мудрыя думкі атрымаў Барыс Ла Серна такое імя.

Спяваюць, танцуюць кубінцы, але памятаюць: Куба чакае высокакваліфікаваных спецыялістаў. І студэнты авалодваюць ведамі. Сур'ёзна заняты падрыхтоўкай дыпломных работ выпускнікі.

Эміліо Касандэва, дыпломнік фізфака, успамінае, як шэсць гадоў назад прыехалі яны ў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, якія цяжкія сустрэлі.

«Першыя крокі ў вучобе былі нялёгія. Мы ведалі ўсяго некалькі рускіх слоў. Здавалася, мы ніколі не авалодаем гэтай мовай. Але нас маральна акрылялі добрыя, чулыя адносіны савецкіх сяброў. Гэта былі студэнты розных факультэтаў нашага ўніверсітэта. Я кажу «нашага», бо ўніверсітэт стаў для нас родным домам... Нам заўсёды здаецца, што мы жывем сярод братоў».

Студэнты-кубінцы старэйшых курсаў добра размаўляюць па-руску. А тым замежным студэнтам, якія нядаўна прыехалі ў Савецкі Саюз і вучацца на падрыхтоўчым факультэце, — асабліва ўвага і клопаты. Савецкія сябры-студэнты заўсёды побач.

Зайшла нядаўна на савеце дружбы ўніверсітэта размова, як памагчы ў вучобе студэнтам-іншакраінцам фізічнага, матэматычнага, біялагічнага і хімічнага факультэтаў. І адразу ж прапанавалі сваю дапамогу дзесяткі савецкіх студэнтаў. Праводзяць дадатковыя заняткі па хіміі Тамара Марцэлева і Галіна Швец. Памагаюць авалодваць матэматычнымі прамудрасцямі Ларыса Зайцава і Гена Матвееў. Добрымі настаўнікамі сталі Мікалай Шпак і Люда Трус, Віктар Багданоўскі і Ліда Гарлачова, Ніна Кузьменка і дзесяткі іншых студэнтаў.

Але не толькі ў аўдыторыях вучацца нашы зарубежныя сябры. Яны бываюць на заводах і фабрыках Мінска, у саўгасах і калгасах, сустракаюцца са школьнікамі і артыстамі, пэтакі і прадстаўнікамі грамадскасці, наведваюць музеі і тэатры горада, глядзяць кінафільмы, бываюць на месцах баявой славы рэспублікі. За летнія каникулы многія з зарубежных студэнтаў пабывалі ў іншых гарадах Саюза, праехалі ў аўтапоездзе «Дружба» па гарадах і сёлах Беларусі і Украіны, мелі магчымасць бліжэй пазнаёміцца з савецкімі

людзьмі, іх справамі, планами.

Сонпал Чарльз, студэнт з Танзаніі, раскажваў сябрам: аднойчы ў школе ён напісаў сачыненне аб тым, якой ён уяўляе сваю краіну ў будучым. Ён хацеў бачыць яе, перш за ўсё, без іншакраінных капіталістаў. За такое прызнанне Чарльза ледзь не выгналі са школы.

Цяпер ва ўніверсітэце намерыліся правесці з замежнымі студэнтамі канферэнцыю «Якой ты ўяўляеш будучыню?» Цікавая будзе размова.

Шэсць гадоў назад упершыню на вуліцах Мінска паявіліся смуглявыя хлопцы з белазубай усмешкай. Яны прыехалі з наказам ад сваіх краін — вучыцца, стаць добрымі спецыялістамі. Патрэбны былі свае спецыялісты дзяржавам Афрыкі, вызваленай Кубе, гераічнаму В'етнаму. І яны ехалі да добрага сябра за навукай.

Цяпер ва ўніверсітэце займаюцца 250 замежных студэнтаў, каля ста з іх на асноўных факультэтах. Тут пасланцы В'етнама і Кубы, Конга (Бразавіль) і Малі, Нігерыі і Венесуэлы, Радэзіі і Замбіі, Камеруна, Цэнтральна-Афрыканскай Рэспублікі і іншых краін. Песні розных народаў на розных мовах гучаць ва ўніверсітэце на вечарах дружбы. Але ў аўдыторыях — на лекцыях, семінарах, заліках і экзаменах — усе размаўляюць па-руску, на мове вялікага Леніна.

Не так многа міне часу — і ў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт прыляцяць пісьмы з далёкіх краін. Многія выхаванцы ўніверсітэта, цяперашнія студэнты, раскажучь пра свае поспехі, пра цяжкія, якія іх напаткалі. Пра гэта заўсёды хочацца раскажаць самым блізкім людзям. А ў доме, які стаў родным, заўсёды знойдуцца такія сябры. І няма для дружбы межаў.

Эма ЛУКАНСКАЯ

— Я ЗАУСЁДЫ лічыла, што журналісты пішуць пра людзей незвычайных,— Любоў Іванаўна зняла акуляры, працёрла іх, але надзяваць не стала, трымала ў руцэ.— А вы хочаце напісаць пра мяне. Навошта? Што пра мяне можна напісаць?..

— Ну як жа, Любоў Іванаўна... Вы ж чалавек незвычайны. Доктар навук, вучоная, і жыццё ў вас такое цікавае,— імкнуся падабраць «ключы» да сэрца сваёй гераіні.

Любоў Іванаўна ўсміхаецца. Надзявае акуляры і становіцца падобнай на пажылую школьную настаўніцу. І тлумачыць мне, зусім як настаўніца — перакананая, крыху строга, але ўвогуле добраразумная:

— Што ж тут такога, калі я і доктар навук. Гэта, мая мілая, даволі звычайна. А жыццё... Жыццё — яно ў кожнага чалавека цікавае.

Пазней я зразумела, што гэта былі не проста словы, а глыбокае перакананне. Я слухала Любоў Іванаўну і адчувала, што яна па-сапраўднаму шчыра любіць людзей. Пра сябе яна амаль што і не

гаварыла пра далёкія 20-я гады, пра славу лікбез, і пра тое, якую выдатную тэму ўзяў для дысертцыі адзін з яе аспірантаў: «Тэтралогія Гладкова і праблемы аўтабіяграфічнага жанра ў савецкай літаратуры».

У гэты вечар мы з Любоўю Іванаўнай пабывалі і на Палессі, і ў Маскве, і нават за мяжой. І мне становілася ўсё лягчэй і лягчэй разумець сувязь паміж доктарам філалагічных навук Л. І. Фіглоўскай і 16-гадовай палескай настаўніцай Любай, якая, дарэчы, вельмі любіла матэматыку.

...У самай глыбіні Палесся, пад Мазыром, паміж вёскамі Пяскі і Каплічы, стояла калісьці будыніна. Саламаяная страха, пачарнелыя сцены, падслепаватыя вокны. Будыніна называлася школай. У пачатку 20-х гадоў сюды прыехала новая настаўніца — Люба Фіглоўская, выпускніца Мсціслаўскага педагагічнага вучылішча. У школе чатыры класы, а настаўніца — адна. Дзе іх было набраць, настаўнікаў, у тыя гады, калі непісьменныя лічыліся тысячамі, а пісьменныя — адзінкамі. І давялося Любе быць не

Любоў Іванаўна Фіглоўская.

САМАЯ ЗВЫЧАЙНАЯ

расказвала. Затое я даведлася пра цудоўнага чалавека, аспіранта-завочніка, дырэктара адной з барысаўскіх школ, пра вельмі здольных студэнтаў філалагічнага факультэта БДУ, пра калег Любаві Іванаўны — маладых вучоных, у якіх такія выдатныя перспектывы. Але гэта пазней. А пакуль што ў нас ніяк не наладжвалася размова.

Відаць, уся справа была ў тым, што я загадзя намалевала сабе вобраз Любаві Іванаўны Фіглоўскай. Напэўна, таму, што не так часта даводзіцца нам мець справу з дактарамі навук — жанчынамі, я ўяўляла яе сабе высокай, строгай, паважнай, з гучным голасам, чамусьці ў цёмным касцюме. (У кіно, ці што, давялося бачыць такую жанчыну-вучонага?)

Мы дамовіліся аб сустрэчы па тэлефоне, і Любоў Іванаўна запрасіла да сябе дамоў. Якое ж было маё здзіўленне, калі дзверы адчыніла невысокая, рухавая, зусім звычайная жанчына, па-дамашняму проста апранутая. Усе «вучоныя» пытанні, якія я падрыхтавала напярэдадні, цяпер здаваліся мне неадарэчымі. Гаворка не клеілася. Не ведаю, магчыма Любоў Іванаўна сама адчула маю разгубленасць. Але не прайшло і 10 мінут, як мы памянліся ролямі: яна распытвала, я адказвала. Мы прыгадалі агульных знаёмых па ўніверсітэту, высветлілі наш пункт гледжання на сучасную моладзь, паспачувалі адна адной, што часу не хапае на ўсе справы. Карачай кажучы, інтэрв'ю не атрымалася. Атрымалася шчырая, задушэўная размова з цудоўнай, вельмі сціплай, вельмі далікатнай жанчынай, у якой за плячыма нялёгкі шлях у навуку і, напэўна, нялёгкі шлях у жыцці.

Яна не гаварыла пра сваё асабістае, а гаварыла пра людзей, з якімі разам вучылася, працавала, якіх сама вучыла,

толькі настаўніцай, а і агітатарам, і лектарам, і рэжысёрам мастацкай самадзейнасці, і пастаноўшчыкам спектакляў, і галоўнай гераіняй у іх.

Люба пачала з таго, што парушыла ўсе метадычныя ўстаноўкі і правілы школьнага распарадку. Яна вучыла дзяцей не па гадзінах, а ад цямна да цямна. Бацькі разгубіліся. Пры ранейшым настаўніку дзеці былі ў школе палавіну дня. А тут сядзяць да вечара. Што яна там з імі робіць? Па ўзросту новая настаўніца мала чым адрознівалася ад старэйшых вучняў. Відаць, таму нехта з бацькоў не вытрываў, паскардзіўся ў Мазыр. Прыехаў у Капліцкую школу інспектар. Паглядзеў на Любін «распарадак», за галаву хапіўся:

— Хіба ж так можна!

— А я не паспяваю. Пакуль трэцяму класу растлумачу арыфметыку, чацвёрты ў роднай мове забытаецца. А тут першакласнікі крычаць, што ўжо ўсё напісалі... Паспрабуйце самі, павучыце іх!

Такі быў пачатак шляху. І хаця 16-гадовая настаўніца ніяк не магла спалучыць сваю няўрымсліваць з педагагічнымі патрабаваннямі, менавіта педагогіка стала яе захапленнем на ўсё жыццё. У 27-м годзе прыехала Люба ў Мінск з вялікай надзеяй: паступіць на фізіка-матэматычны факультэт універсітэта. Але ў тыя часы якіх толькі не бывала крутых паваротаў лёсу! Камсамольская ячэйка рашыла: на філфаку мала камсамольцаў, неабходна ўмацаваць факультэт! І пайшла Люба на філфак. Трэба, нічога не зробіш, камсамольская дысцыпліна.

Гэта пачуццё адказнасці за агульную справу, мне здаецца, адна з галоўных рыс характару Любаві Іванаўны. І яшчэ — вялікая працавітасць, імкненне кожны дзень, кожную гадзіну рабіць нешта новае, нешта карыснае для людзей.

Перада мной на сталае — кніга. На вокладцы выведзена: «Творчасць Якуба Коласа». Гэта адзін з раздзелаў доктарскай дысертцыі Любаві Іванаўны. Уся дысертцыя называецца крыху інакш: «Творчасць Якуба Коласа і пытанні сацыялістычнага рэалізму». Л. І. Фіглоўская абараніла яе ў 1956 годзе. А колькі да гэтага было напісана, распрацавана, даследавана. Я гартаю салідны том: «Очерки истории белорусской советской литературы». Выданне Акадэміі навук СССР. Раздзелы «Якуб Колас» і «Кандрат Крапіва» напісаны Л. І. Фіглоўскай. Успамінаю: у падручніках па беларускай літаратуры для сярэдняй школы я таксама сустракала прозвішча Любаві Іванаўны. Ці можа памыляюся?

— Не, не памыляецца. Я сапраўды прымала ўдзел у складанні падручнікаў. Ведаеце, вельмі люблю школу. Так хочацца, каб наша моладзь добра ведала літаратуру. Не проста ведала, а любіла, захаплялася ёю.

Гадзіннік паказвае дзесьці. А ў яе, як высвятляецца, на гэты вечар была запланавана неадкладная работа. Кафедра савецкай літаратуры, якой кіруе Фіглоўская, рыхтуе да 50-годдзя Савецкай улады зборнік «Кастрычнік у мастацкай літаратуры». Любоў Іванаўна піша для яго артыкул «Праблема характару новага чалавека ў творчасці Л. Сейфулінай». А заўтра ў Фіглоўскай — 6 гадзін лекцый, пасяджэнне кафедры, кансультацыя аспірантаў. Дзень распісаны па мінутках. І мне становіцца па-сапраўднаму сорамна. Столькі часу Любоў Іванаўна патраціла сёння на мяне! Яна смяецца.

— Нічога. Вы на мяне таксама патрацілі столькі ж часу. А можа і дарэмна? Я ж гаварыла вам: не трэба пра мяне пісаць. Чалавек я зусім звычайны.

Paica САМУСЕНКАВА

УГЛЕДЗЬЦЕСЯ ў гэтыя фатаграфіі. На вас пазірае адзін і той жа твар. Першы здымак зроблены ў 1931 годзе: маладая, энергічная жанчына з адкрытым поглядам вялікіх ясных вачэй. Другі — праз 35 гадоў, са сваімі дзецьмі, убеленая сівізной жанчына, поўная годнасці і высакародства. Гэта Варвара Іванаўна Шэндрык. Імя яе часта сустракаецца ў партыйных дакументах і іншых матэрыялах перыяду калектывізацыі ў нашай рэспубліцы.

Сёлета, у юбілейны год, калі наш народ будзе ўрачыста адзначаць 50-годдзе Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, з асаблівым хваляваннем і цікавасцю перагортваем пажайцельны ад часу дакументы. Яны раскажваюць пра тых, хто закладаў учора асновы нашага сённяшняга жыцця. З іх, у прыватнасці, выразна ўзнікае вобраз працоўнай сялянкі, узнятай Камуністычнай партыяй на барацьбу за новае жыццё ў вёсцы.

Расказ пра В. І. Шэндрык — гэта расказ пра адну з актыўных удзельніц калгаснага будаўніцтва ў нашай рэспубліцы, сумленную працаўніцу, грамадскага работніка, маці.

...Бурныя 30-я гады. Сялянскія двары аб'ядноўваліся ў калгасы. Пачыналася будаўніцтва новага жыцця.

І з першых жа дзён — лютае супраціўленне кулакоў, якія спрабавалі любымі сродкамі перашкодзіць перамозе калгаснага ладу. Толькі ў 1932 годзе яны забілі 90 і ранілі 82 партыйных работнікаў і калгасных актывістаў, падпалілі 9 ільнозаводаў, 1370 дамоў калгаснікаў і сельскіх актывістаў, 18 памяшканняў сельскіх Саветаў, 7 складаў сельскагаспадарчых машын, 25 калгасных канюшняў, 253 свірны і гумны, у якіх знаходзілася 25.800 пудоў збожжа.

Але актывісткі — бяднячкі і сярэднячкі, самааддана змагаліся за новае жыццё ў вёсцы, за шчаслівую будучыню сялянства. Іх не запалохаў кулацкі тэрор.

У ліку першых уступіла на шлях калектывнага жыцця сям'я Шэндрык. Было гэта ў маі 1930 года, калі сяляне вёсак Галашчакіна, Іўчанкі і Касарава Сенненскага раёна Віцебскай вобласці аб'ядналіся ў калгас «Пражэктар».

Спачатку старшынёй калектывнай гаспадаркі быў муж Варвары — Павел Шэндрык. У 1933 годзе яна змяніла яго на гэтым пасту. І Варвары Шэндрык — маці пяцёрых дзяцей — за параўнальна кароткі час удалося зрабіць свой калгас прыкладам для іншых гаспадарак.

Але нялёгка далася гэтая перамога. Не адну бяссонную ноч, поўную глыбокіх перажыванняў, трывожных роздумаў і клопатаў — не пра сябе, не пра ўласны дабрабыт, але пра вялікую, агульнанародную справу, якая цяпер даручана ёй, — правяла Варвара Іванаўна. І не адна маршчылка — след гэтых роздумаў і клопатаў, прарэзалася на яе твары...

Кулакi спрабавалі настроіць калгаснікаў супраць новага старшыні: маўляў, жанчыне не пад сілу такая справа. «Прымушаюць мужыка пад камандай бабы хадзіць. Паглядзім, як яна накіруе. Нічога ў бабы не выйдзе, разваліць калгас». Стараліся пасварыць яе з мужам. Паўлу Шэндрыку нашэптавалі, што жонка ганьбіць яго, а Варвару запалохвалі, што муж кіне яе і дзяцей.

Райком партыі накіраваў В. Шэндрык на курсы старшынь калгасаў. Яна паспяхова скончыла іх і, вярнуўшыся ў калгас, з дапамогай камуністаў і камсамольцаў — аднавяскоўцаў здолела стварыць вакол сябе моцны актыв. Разам з гэтым актывам павяла барацьбу з адсталымі настроймі, расхлябанасцю, разгільдзяйствам; навучыла берагчы машыны, адносіцца да жыцця калгаснага, як да свайго роднага, кроўнага.

Варвара Шэндрык глыбока зразумела сама і памагла зразумець калгаснікам, асабліва жанчынам, усе перавагі, усю сілу калектывнай гаспадаркі. У гэтым, відавочна, адзін з галоўных сакрэтаў яе паспяховай работы. І, як бы ва ўзнагароду за яе вялікую працу, бяссонныя ночы, трывогі і клопаты, прыйшлі першыя поспехі. Калгас «Пражэктар» перастаў лічыцца адстаючым, першы ў сельсавеце выканаў абавязальствы перад дзяржавай і атрымаў прэмію.

Вось чаму так радасна гучалі заключныя словы выступлення В. І. Шэндрык на Першым Усебеларускім злёце жанчын-старшынь калгасаў у лістападзе 1933 года: «Цяпер наш калгас з'яўляецца прыкладам для іншых калгасаў... Радасна, што я апраўдала вялікі давер жанчыне».

Пяць гадоў кіравала В. Шэндрык калгасам. Тэрмін, здаецца, невялікі. Але кожны дзень быў напоўнены трывогай і клопатамі, радасцю і хваляваннем, а галоўнае — напружанай і так патрэбнай людзям працай.

У перадваенныя гады яе можна было бачыць на сесіі сельскага Савета, куды аднавяскоўцы выбралі яе дэпутатам, і ў зале суда, дзе яна народны засядацель. Варвара сумленна адносіцца да кожнага даручэння, знаходзіцца ў гушчы грамадскага жыцця.

Вайна знішчыла ўсю маёмасць, назаўсёды забрала мужа і сына. Але простая беларуская жанчына, нягледзячы на хваробу, знаходзіць у сабе сілы, каб працаваць, быць патрэбнай і карыснай людзям. Яе — сумленную і прынцыповую працаўніцу — накіроўваюць у калгасную кладавую, дзе ў тыя цяжкія пасляваенныя гады на ўліку было кожнае зярнятка.

І ўсе далейшыя гады В. І. Шэндрык прымала актыўны ўдзел у калгасным і грамадскім жыцці.

Цяпер яна на адпачынку, ёй ужо 72 гады. Але па-ранейшаму і словам і справай гатова памагчы таму, хто прыняў і далей нясе эстафету ўмацавання і працвітання калгаснага ладу. Сярод прыняўшых гэтую эстафету — дзеці Варвары Іванаўны.

Адзін сын Варвары Іванаўны — Уладзімір Паўлавіч Шэндрык, працуе старшынёй калгаса, другі, Генадзь, — электрыкам машынна-меліярацыйнай станцыі. Абодва яны камуністы. У калгасе працуе дачка. Даўно мінуў час, калі сяляне па буквару вучылі першыя літары. Дзеці В. І. Шэндрык маюць сярэдняю і вышэйшую адукацыю.

Пачуццё гонару ахоплівае Варвару Іванаўну, калі яна думае аб пройдзеным жыццёвым шляху. Гэта шлях першаадкрывальнікаў, шлях барацьбы і суровых выпрабаванняў, вялікіх пераўтварэнняў і нялёгкіх перамог. Гэта шлях народа.

М. ПАРТНОВА,
старшы выкладчык кафедры гісторыі КПСС.
Беларускай сельгасакадэміі.

Варвара Іванаўна з дзецьмі: Галінай, Генадзем, Адай і зяцем Аляксандрам.

Учора Глаша, жонка радавога Печкура, прыходзіла на кантрольна-прапускны пункт. Пакуль бегалі за Печкуром, яна сядзела ў куточку, сарамлівая, бледная, з жаўтаватымі плямамі на твары, і ўвесь час старалася захінуць крысём свой вялікі живот. На тупат крокаў паспешліва паварочвала галаву, шаптала: «Дзе ты там? Хутчэй». Пячкур прыбег, сеў побач, аддыхаўся, маўчаў. І яна маўчала, а потым торкнулася тварам яму ў плячо, заплакала: «Юрачка, памру-у!». Днявальны падаў ёй шклянку вады. «Не бойся, — суцяшаў яе Пячкур. — Адразу хуткую дапамогу выклікай. Там жа дактары».

Васіль ХОМЧАНКА

Апавяданне

Мал. К. Ціхановіча.

А сёння Пячкур заступіў каравульным на старажавы пост, што за пяць кіламетраў ад горада. Толькі скончыўся развод, як падбег да яго пасыльны і сказаў, што званіла суседка, сказала: Глашу ў бальніцу адвезлі. І хоць Пячкур даўно чакаў гэтага, усё ж трывожна затахкала сэрца, і калі падаваў у кузаў аўтамат, дрыжалі рукі.

Яфрэйтар Пракапенка паляпаў Печкура па плячы, супакоіў:

— Не бойся. Мiane ў вагоне нарадзілі ў час эвакуацыі і нішто. А яна ж у раддоме.

А потым усю дарогу пра гэта ніхто больш не гаварыў. бо маўчаў Пячкур. Адварнуўшыся ад усіх, ён глядзеў уперад, хоць стрэчны вецер сек твар снегам. Пакуль прыехалі да каравульнага памяшкання, усе зрабіліся белыя, нібы апыранулі маскхалаты.

Пячкур заступаў у другую змену. Ён сядзеў на тапчане, слухаў, як б'е вецер у вокны, і думаў пра Глашу. Перад вачыма стаяў яе бледны спалоханы твар, поўны адчаю. «Ой, Юрачка, памру!» — быццам і цяпер ён чуў гэтыя словы. Ён падняўся, пачаў хадзіць па пакоі — толькі б адгнаць гэтыя думкі.

— Слухай, — сказаў яфрэйтар Пракапенка, — давай дзвонімся ў раддом. Можа ўдасца.

Пячкур, нібы баючыся, што яго апярэдзяць, ухапіўся за тэлефонную трубку, крутнуў ручку. Адсюль да горада трэба было прабіцца праз два камутатары. Доўга чакаў, алёкаў, пакуль нарэшце не адказала сонная няня.

— Каго? Пячкур Глашу? Усё ў парадку. Крычыць нармальна.

— Крычыць? Чаму крычыць? — спытаў Пячкур і перахапіў трубку ў другую руку.

— Трэба, значыць.

— Дык вы памажыце, каб не крычала.

У трубку шчоўкнула, уварвалася музыка.

— Што там? — спыталі Пракапенка і Левін.

— Крычыць. Чаму гэта? — Ён развёў бездапаможна рукамі.

— Не перажывай, — паціснуў яго за локаць Левін. — Мы яшчэ пазвонім.

Але ў другі раз не дазваніліся. Папрасілі дзяжурнага, каб той пазваніў, і пачалі чакаць адтуль званка.

А тым часам узнялася завіруха. Вокны заляпіла снегам, быццам іх знадворку завесілі прасцінамі, вецер скуголіў, шархаў у голлях сосен, недзе на двары грывела жалеза. Калі надышоў час ісці Печкуру на пост, паспрабавалі зноў пазваніць. Пракапенка некалькі разоў круціў ручку, але тэлефон маўчаў.

— Штосьці на лініі, — сказаў Пракапенка.

На пост Пячкур ішоў, увабраўшы галаву ў каўнер. Усё кіпела вакол: снег на зямлі і снег, што ляцеў з неба. Снег шротам сек у твар, сляпіў вочы, вецер выў і свістаў... І ў гэтым свісце і выці Пячкур зноў пачуў знаёмы голас: «Юрачка, памру!». Ён крутнуў галавой, нібы хочучы адгнаць гэты голас, і раптам пачуў другі — голас каравульнага Панова:

— Стой! Хто?

— Змена. Я, Пячкур.

Паноў аддаў яму кажух і падаўся ў каравульнае памяшканне, стараючыся трапляць па слядах Печкура, якія ўжо амаль занесла снегам.

Пад аховай паста былі склады з лесаматэрыялам: дошкі, бэлькі, бярвенні. Пячкур прайшоўся ўздоўж агароджы, вакол складаў. Усё заваліла снегам, штабелі дошак і бярвенняў ператварыліся ў вялікія сумёты. У зацішку Пячкур спыніўся. У ціхае надвор'е з гэтага месца былі відаць агні станцыі і каравульнага памяшкання.

— Крычыць, — раптам прамовіў ён неспадзявана для самага сябе. І думкі пра Глашу зноў ахапілі яго. Ныла сэрца. Глаша, якой споўнілася толькі дзевятнаццаць год, і раптам — маці... Маці — тая маленькая дзяўчынка, з якой ён, здаецца, зусім нядаўна чытаў адзін буквар, маляваў ёй самалёцікі?

Цяпер ён успамінаў тыя пятнаццаць год, якія разам з Глашай правёў у дзіцячым доме. Адкуль яны самі, дзе іх бацькі, яны не ведалі. Здружыліся выпадкова. За Глашу, кволую і самую нясмелую з усіх дзяўчынак, ён аднойчы заступіўся. І яна пацягнулася да яго ўсёй сваёй слабенькай істотай. У класе іх пасадзілі за адной партай... Ён,

адзіны з усіх хлопчыкаў, хадзіў заўсёды з добра прыштытымі гузікамі, чыста-белым падкаўнерыкам—за ім прыглядвала Глаша. Пакутліва перажывала, калі яму ставілі двойку. Ён жа памагаў Глашы ў час яе дзяжурства на кухні або на рабоце ў садзе. Іх дружбу ўсе заўважылі, кпілі з іх часам, кідалі ўслед песеньку:

«Цілі-цілі цеста,
Жаніх і нявеста...»

Першы раз яны пацалаваліся ў сёмым класе. Была вось такая завіруха, як і цяпер, яны ўдвох сядзелі ў пустым класе вечарам і вучылі нямецкую мову. Вецер сарваў кручок фортакі, і ў клас шугануў холад і снег—якраз на Печкура, бо ён сядзеў каля акна. Глаша зачыніла фортку і пачала атрэсваць з Печкура снег. Сняжынкі паспелі растаць і блішчэлі, як пацеркі. «Ой, Юрачка, які ты бліскучы!»—ускрыкнула яна, нагнулася, губамі злавіла некалькі кропель на яго галаве, потым нечакана дакранулася да яго губ. Яна здзівілася, спалохалася, адварнула, закрыўшы рукамі твар. Ён таксама разгубіўся, але ж быў мужчына, і сказаў: «Нічога, не перажывай. Мы пажэнімся». Ажаніўся з ёю Пячкур толькі праз чатыры гады, перад тым, як ісці ў армію.

І вось яго Глаша цяпер у бальніцы. Ніякіх чутак адтуль, лютые завіруха, тэлефон маўчыць, а ён ад яе за пяць кіламетраў. Тупай тут да заўтрашняга дня.

Пячкур тупаў туды-сюды каля тых занесеных снегам штаблёў. Прайшоўся ў бок каракульнага памяшкання. Неўзабаве павінна была прыйсці змена. Нідзе ні агенчыку, ні прасвету—адна снежная каламуць і свіст ветру. Нарэшце на фоне белых сумэтаў заўважыў чорны сілуэт. Здагадаўся, што ідзе змена, крыкнуў:

— Стой! Хто ідзе?

Падышоў Левін, спытаў у Печкура, ці ўсё тут у парадку, узяў яго кажух:

— Ідзі.

Пячкур не ішоў, стаяў. Левін здагадаўся, чаму той стаіць, сказаў:

— Маўчыць тэлефон.

І ў каракульным памяшканні Печкура сустрэлі моўчкі. Пракапенка сядзеў ля тэлефона, дзьмухаў у трубку. Паноў спаў.

Было ўжо апоўначы. Сонна цікаў гадзіннік на сцяне, трымцела шыба, па-ранейшаму шумелі за сцяной сосны. Заснуць Пячкур не мог. Варочаўся на тапчане, слухаў гул завірухі і думаў. Толькі на нейкі момант і забыўся. І ўбачыў Глашу не ўчарашнюю, а тую, ранейшую, яна прышывала яму гузік на пінжаку, пасля нагнулася, адкусіла нітку, шапнула на вуха: «А мяне не дагоніш, не дагоніш». Адскочыла, на шчоках румянец, смяецца, ды раптам прысела і загаласіла: «Юрачка, памру!»

Пячкур падхапіўся з тапчана, працёр вочы. Расчыніліся дзверы, і ў пакой уваліўся салдат з іх роты, пасыльны

НОВЫЯ КНІГІ

Вера Палтаран. Ключы ад сезама. «Ключы ад сезама» — кніга нарысаў пісьменніцы. У іх адлюстраваны клопаты працаўнікоў вёскі, іх боль і трывогі, радасці і надзеі.

Нарысы Веры Палтаран выгадна выдзяляюцца сярод многіх нарысаў апошніх год, напісаных на калгасных тэмы. Злабадзённасць, непадробная мастацкасць робяць нарысы цікавымі і сучаснымі.

Павел Місько. Калодзеж. Адно з лепшых апавяданняў аўтара так і называецца—«Калодзеж». Гэта светлы нахвнёны гімн працы чалавека і яго каханню, добраму сямейнаму ладу.

Апавяданні Паўла Місько драматычна напружаныя, псіхалагічна выразныя. Маляды прайзін мае дакладна перадаць жыццёвы эпізод, тонка адлюстравать душэўны стан героя, стварыць каларытны характар.

Міхась Калачынскі. Лясныя казкі. У новай кнізе паэта прадстаўлены пазмы для дзяцей: «На лясным паўстанку»—пра дружбу піянераў з пагранічнікамі; «Пакет»—пра справы юных натуралістаў; «Насустрэч жыццю»—пра мужнасць юнага разведчыка ў час Вялікай Айчыннай вайны.

дзяжурнага па часці Грыгаранц. Ён зняў шапку, шлёпнуў ёю аб табурэтку, ступіў да Печкура:

— Пячкур, ты спіш і нічога не ведаш. А ты ўжо бацька. Во!

Пячкур маўчаў.

— Што, не разумееш? Ты—бацька. Жонка нарадзіла...

— Каго?—спыталі Паноў і Пракапенка.

— Дачку. Чатыры кілаграмы. Во!

Усе трое падхапілі Печкура і хацелі падкінуць угору, ды той ухапіўся за Грыгаранца.

— Аракел, а ты адкуль ведаш?

— Як адкуль? На тэлефоне сядзеў, званіў. Дзяжурны званіў. Няня з бальніцы спытала: колькі ж вас, таткаў? А потым сюды прыйшоў. Дзяжурны кажа—ідзі, павіншуй, супакой. Во! Я прыйшоў. Кумам возьмеш?

У гэту ноч Пячкур так і не заснуў. Ён думаў, як назаве дачку. Спрабаваў уявіць, якая яна, ды ўспамінаў усё Глашын твар. І думаў яшчэ пра сваіх таварышаў па службе, што помнілі пра яго і ў завіруху прыйшлі, каб прынесці яму радасць.

Назаўтра, калі вярталіся ў часць, хлопцы жартавалі, называлі Печкура Юры Іванавіч, татуля, раілі адпусціць вусы і бараду для сталасці: усё ж бацька. Пячкур моўчкі слухаў, усміхаўся, не тоячы свайго шчасця. І думаў, што дзіўна ўсё-такі адбываецца ў жыцці: было іх двое з Глашай, а цяпер трое. На старажавы пост ехаў проста салдат, а вяртаецца назад салдатам-бацькам, у якога дачка, ладная дзяўчынка.

Спектакль «Яшчэ раз пра каханне». Наташа — Г. Талкачова, Мышка — Р. Дамброўская.

РАСКАЗВАЮЧЫ ПРА СУЧАСНІЦУ...

Для таго, каб пераканаць нас, акцёры павінны былі паверыць у сваю перамогу не менш, чым іх героі. У спектаклі Беларускага акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы ў спектаклі па п'есе А. Дзялендзіка «Выклік багам» актрыса Галіна Талкачова ў ролі Інгі пераконвала нас: смерць не ўсясільная, мы мацнейшыя за яе...

І мы паверылі. Як ужо не раз верылі, падначальваліся волі, розуму, усхваляванасці, таленту гэтай маладой актрысы.

Кажуць, Талкачова — актрыса «нерва». Гэта ў пэўнай ступені правільна: кожная роля сагрэта хваляваннем, якое не можа не перадацца зале, кожная роля адзначана рысамі індывідуальнасці, асобы актрысы, і кожны вечар роля ствараецца нібы нанова.

Галіна Талкачова ведае пра сваіх герояў усё і імкнецца раскажаць глядачам як мага больш. І калі аднаго спектакля не хапае — яна даказвае на наступным штосьці новае, а потым яшчэ і яшчэ.

Так знаёміць яна нас з Зосяй Савіч у сваёй апошняй рабоце «Сэрца на далоні». Роля Зосі — складаная, мала драматургіі, мала дзеяння. Але Галіне без слоў удаецца раскажаць нам «пазасцэнічную» біяграфію Зосі, тую, што асталася за межамі спектакля: ласкавасць і клопаты бацькі, ранняя самастойнасць і поўная адасобленасць ад жыцця. Нават вайна не вырвала Зосю з зачараванага замка: клопаты бацькі ахоўваюць яе ад рэальнасці.. да пары да часу. Але настае час — і рэчаіснасць у самым страшным сваім абліччы — акупіраваны горад, гестапа, лагеры — паўстае перад Зосяй.

Добра выхаваная дзяўчынка ў накрух-

маленым фартушку — знясілены горад, хваробай, адчужанасцю чалавек — і гатовая пачаць жыццё з самага пачатку жанчына, цудоўная і самаадданая... Іх падзяляе цэлае жыццё. І ўсё гэта — Зося. Іх зрабіла блізкімі сяброўкамі нашымі Галіна Талкачова.

А мне ўспамінаецца іншая дзяўчынка — Амелія з «Смерці ваяводы» Юліюша Славацкага. Гэта была адна з першых ролей Галіны Талкачовай. Юная жонка ваяводы, нявінная ахвяра феадальных адносін, яна не здольна на барацьбу, на пратэст. Далікатнасць, прастата і сумленнасць недарэчны ў свеце недаверу і жорсткасці. Ёй не пад сілу захаваць веру ў тое, што яшчэ ёсць справядлівасць, і яна памірае...

Для маладой актрысы роля, сыграная 7—8 гадоў назад, — амаль гісторыя. Можна з усмешкай успамінаць трывогі тых дзён, тое, што здавалася тады адкрыццём, а зараз лічыцца штампам. Можна лічыць першыя работы вучнёўскімі, але выкрасліць іх з жыцця немагчыма — ні ўдачы, ні паражэнні. І стойкасць, шчырасць, цэласнасць Амеліі — ці не чуваць іх водгаласкі ў Зосі?

За гады, якія прайшлі пасля заканчэння Беларускага тэатральнага інстытута, накоплівалася акцёрскае ўменне, удасканалывалася тэхніка, мужней характар маладой актрысы. Гэта, перш за ўсё, былі гады «пошукаў сябе», трывожных, пакутлівых роздумаў аб сваім прызначэнні, напружанага шукання сваёй тэмы ў мастацтве. І — няхай не кожная — але нарадзіліся ролі, якія не толькі сталі этапам у рабоце, але і дабавілі новыя рысы ў характары актрысы. Нярэдка акцёр надзя-

ЭКРАН

Гэта было ў 1922 годзе. Савецкая ўлада паслала на Чукотку бальшавіка Аляксея Міхайлавіча Бычкова. «Назначаецца начальнікам Чукоткі» — было напісана ў яго мандате. Бычкоў стаў першым вестуном, першым будаўніком новага жыцця на самым далёкім беразе краіны.

Жыццё першага «начальніка Чукоткі», мужа і бескарыслівага чалавека, незвычайна рамантычнае. Ратуючы ад ворагаў народныя грошы, ён уцякае праз Аляску ў Амерыку. Пасля доўгіх блуканняў Бычкоў дабраўся нарэшце на Радзіму і здаў валюту ў казну дзяржавы.

Кінематаграфісты «Ленфільма» вырашылі прысвяціць Аляксею Міхайлавічу мастацкі фільм. І вось кінакарціна «Начальнік Чукоткі» закончана. Па-

ставіў яе рэжысёр Віталій Мельнікаў па сцэнарыю Уладзіміра Залуцкага і Віктара Віктарава.

У ролі Бычкова здымаўся малады артыст Міхаіл Конанаў, знаёмы глядачам па карціне «Да пабачэння, хлопчыкі!». Сярод партнёраў М. Конанава — народны артыст СССР А. Грыбаў, акцёр П. Віннік, студэнт Ленінградскага тэатральнага інстытута Г. Данзанаў. У масоўках прымалі ўдзел карэнныя жыхары Чукоткі.

* * *

Пісьменнік Павел Бляхін прысвяціў «чырвоным д'яблятам» сваю кнігу — адну з самых рамантычных кніг пра грамадзянскую вайну. Рэжысёр Іван Перастыяні ў 1923 годзе экранізаваў гэтую аповесць. Фільм захапіў глядачоў рамантыкай і рэ-

валюцыйным пафасам. На падзвігах юных герояў грамадзянскай вайны выходзіла маладое пакаленне.

Зараз на экраны кінатэатраў і клубу выпускаецца новая шырокаэкранная кінакарціна «Няўлоўныя мсціўцы» вытворчасці кінастудыі «Масфільм». Яе аўтары (сцэнарыі С. Ермалінскага і Э. Кеасаяна, пастапоўка Э. Кеасаяна) зноў звяртаюцца да аповесці Паўла Бляхіна, прысвячаюць ёй свой фільм. Сцэнарыі напісаны на-

Кадр з кінафільма «У 26-га не страляць!».

нава, у ім амаль няма сюжэтных супадзенняў ні з кнігай, ні з карцінай Перастыяні. Але і тут гутарка ідзе пра «чырвоных д'ябляў», пра грамадзянскую вайну на поўдні Украіны, дзе ваююць коннікі Будзённага.

У галоўных ролях здымаліся Вася Васільеў, Віця Касых, Міша Мяцёлкін, Валя Курдзюнова, Яфім Капелян, Уладзімір Трашчалаў, Уладзімір Беланураў, Ніна Фядосава.

* * *

Новая мастацкая кінастужка «Два білеты на дзённы сеанс» створана рэжысёрам Г. Рапапортам на кінастудыі «Ленфільм» па сцэнарыю Б. Чырскова і З. Худыка.

Малады супрацоўнік міліцыі апынуўся ў цэнтры падзей, звязаных з махінацыямі банды злачынцаў у адным з навукова-даследчых інстытутаў. Стаўшы на некаторы час іх «саўдзельнікам», ён разблытвае зладзейскія хітраспльценні.

У галоўных ролях заняты І. Гарбачоў, П. Горын, А. Збруеў, А. Кажэўнікаў.

* * *

Узбекскія кінематаграфісты перадаюць на суд глядачоў но-

ляе персанаж нейкай сваёй асабістай рысай характару, узбагачае яго сваімі роздумамі, знаходкамі. Але часта роля, вобраз абуджаюць у асобе выканаўцы нейкія да таго не адкрытыя якасці, штурхаюць на роздум, які робіць акцёра намнога багацейшым. Шчаслівы акцёр, калі ён сустраўся з такой роллю!

У Галіны Талкачовай такія сустрэчы былі — і не раз. Дзяўчына ў «Забытым усімі» Хікмета, Алена ў «Пабегу з начы» — яны прымусілі актрысу больш пільна ўгледзецца ў навакольных людзей, у жыццё...

Кэт у сіманаўскім «Чацвёртым», напэўна, зрабіла Галю больш удумлівай, сур'ёзнай, навучыла вельмі эканомна, лаканічна гаварыць пра сур'ёзныя і важ-

ныя рэчы. Вялікая ўнутраная скрытая ад пабочных вачэй сіла, жыццёвая моцнасць былі ў Кэт. Ні разу не дазволіла сабе актрыса ў гэтай ролі пайсці спакуслівым выпрабаваным шляхам. Зняважаная ў сваім каханні, Кэт магла б прагнуць рэваншу: каханы, які пакінуў яе калісьці, у разгубленасці кінуўся да яе, да Кэт. Але ні разу Галіна-Кэт — няхай нават вельмі карэктна — не дала адчуць хоць кроплю горкай злараднасці, задаволенасці самалюбства. Ні разу... Тут было і нязгаслае каханне, і душэўная тонкасць, і раўніва закрыты ад чужых позіркаў свой унутраны свет, — і не было ніводнага «адкрытага» пачуцця, ніводнага шумнага ўсплёску. А трымала яна нас у няспынным напружанні — гэтая такая верная, такая нечаканая жанчына.

Кэт зрабіла актрысу больш разважлівай і дарослай, а маладая сцюардэса Наташа Аляксандрава са спектакля па п'есе Э. Радзінскага «Яшчэ раз пра каханне» выклікала да жыцця такі выбух думак і пачуццяў, што іншы раз актрыса не адразу можа з ім справіцца... Мілая прасценькая прадстаўніца «самай моднай», «самай сучаснай» прафесіі, яна спрабуе жыць таксама, на яе погляд, «модна і сучасна». Наташа ў Талкачовай як чалавек толькі пачынаецца. Здаецца, што яе з аднолькавай лёгкасцю можна накіраваць і на добрае і дрэннае. Але гэта толькі здаецца: за мяккасцю і «неаформленасцю» — сапраўдная цэльнасць характару, а легкадумна-бяздумнае Наташына «а-а!», якому яна надае мноства адценняў, — толькі маскіруе прагу чыстаты, чуліва-рамантычных узаемаадносін, кахання.

Цяжка, хваравіта, пакутуючы, усведамляе Наташа, што без «вялікага, сапраўднага, чыстага» жыцця — толькі сурагат жыцця.

Яна актыўна пратэстуе супраць «лёгкіх адносін» да жыцця, якія дэкларуюцца сучасным «модэрным» мяшчанствам, бо пераканалася, што лёгкае — гэта эрзац,

грубая падробка. І сама не заўважае, як усе яе паражэнні зрэшты абарочваюцца перамогай — перамогай патрабавальнасці, высокага душэўнага настрою.

Складаная роля гэта давалася Галі нялёгка, але вынік перавысіў усе чаканні. На сцэне пакутуе, кахае, спадзяецца такія цудоўны, светлы, блізкі нам чалавек, кожная думка і ўчынак так забіраюць у палон, што колькі б ні глядзелі спектакль — заўсёды трывожна стукае сэрца.

І кожны раз, хвалючыся, рыхтуецца актрыса да выхаду, і кожны раз, пераступаючы ўяўны парог сцэны, яна нібы пускаецца ў плаванне, дзе невядома што яшчэ можа здарыцца.

Бадай, не было яшчэ ў Талкачовай такой ролі, дзе б у кожным спектаклі так напружана-трапятліва жыла яна жыццём гераіні, дзе кожны раз па-асобаму іграліся ключавыя сцэны, дзе, калі яна два месяцы не іграла гэтую ролю — рыхтавалася як да прэм'еры, нястомна рэпэціравала, гаварыла з рэжысёрам, абмяркоувала з сябрамі матывы ўчынкаў («Давай пагаворым пра Наташу...»), — хвалявалася, спрачалася, абараняла яе, чырванеючы.

І стала зразумела, што пасля Наташы Галіна пачне іграць зусім інакш.

Так яно і было. Пасля яе была Інга ў п'есе А. Дзялендзіка «Выклік багам»... Таксама нялёгка знайшла да яе дарогу Талкачова. Спачатку гэта былі асобныя сцэны, асобныя фразы — праўдзівыя, гарачыя, якія б'юць проста ў душу. Была дзяўчына ў водблісках барвовага полымя, якая расказвала пра вайну. І дзявочыя рукі, нібы скаваныя наручнікамі, прасілі дапамогі, патрабавалі — не забыць! Быў чалавек, які даведаўся пра сваю асуджанасць, і рашыў: не паддавацца, не падаць да самага канца. Была дзяўчынка, якая сустрэла першае каханне і ап'янела ад радасці, ад вясны, ад уласнага юнацтва і прыгажосці.

Але толькі крыху пазней з'явілася цэласнасць, якая аб'ядноўвае ўсіх гэтых дзяўчат у адну — Інгу, за якой мы сочым з заміраннем сэрца, напружана, імкнемся памагчы справіцца з бядой, а галоўнае — не страціць сябе, не сагнуцца.

Мне здаецца, так яно і бывае; акцёр памагае нам знаходзіць вырашэнне праблем, якія ўвесь час узнікаюць перад намі, акцёр трывожыць нас новымі пытаннямі, прымушае думаць, хвалявацца... Але хіба не памагаем яму мы, што сядзім у цёмнай зале, жадаем яму перамогі?

Зайздроснае шчасце актрысы: яна жыве не толькі сваім жыццём, а многімі — шчаслівымі і няшчаснымі, спакойнымі і трагічнымі, разумнымі і памылковымі. Цяжкае шчасце: адно зямное чалавечае сэрца стукае за ўсе гэтыя жыцці, баліць іх болям, трывожыцца іх трывогамі. Гэта шчасце Галіна Талкачова ніколі не прамыняе ні на якое іншае.

Пра яе кажуць: сучасная актрыса. І сапраўды, ролі сучасніц ёй асабліва ўдаюцца. Сучасны стыль, сучасны акцёр. Што гэта азначае? Напэўна, чуйна ўлоўліваць тое, што хвалюе нас сёння. Гаварыць так, каб думкам было прасторна, а словам — цесна. Шукаць глыбокі сэнс слова. А галоўнае — кожны дзень свой і ўсё жыццё аддаваць справе, якой слушыш, — тэатру.

Л. БРАНДАБОУСКАЯ

Галіна Талкачова ў ролі Алены. Спектакль «Пабег з начы».

Кадр з кінафільма «Няўлоўныя мсціўцы».

вую мастацкую кінааповесць «У 26-га не страляць!» Фільм створаны рэжысёрам Равілем Батыравым па матывах рамана Э. Арбенава і Л. Нікалаева «Фенікс», які расказвае пра гераічную, поўную небяспекі барацьбу савецкага разведчыка Саіда

Ісламбена. Ён прабраўся ў Берлін з заданнем увайсці ў давер да кіраўнікоў так званага «туркестанскага камітэта».

У ролі Саіда здымаўся Туган Рэджыметаў.

Р. КАПЛЯ

...А КАЦЯ ўсё не вярталася. Душою застолля стаў Іван Аўгуставіч. Яго ветласці, уменню падкінуць дасціпны жарт і гасціннасці пазайздросціў бы самы размашысты хлебасол.

А на сэрцы Івана Аўгуставіча тым часам шкрэблі кошкі, у добрай яго душы пачыналі каламуціць зласлівыя віры... «Каторай парою пайшла — і як у ваду! Свінаматцы, бачыце, стала кепска, захварэла, бедалага... Гэткая цаца! А тут людзі зачкакаліся... Ну, Кацярына!»

Аднак вонкава гаспадар меў зусім спакойны выгляд, увішна частаваў гасцей, з настойлівай ласкавасцю насядаў: «Пагуляйце! Дзе там ноч?! Яшчэ можна пасядзець. Праўда ж, дзядзька, можна? Во і Каця зараз падбяжыць».

Але час ішоў, а гаспадыня не прыходзіла. Стары Гапей пакасавурыўся на этажэрку, дзе размерана цікала Каціна прэмія, і заспяшаўся, удала прыгадаўшы старасвецкае выслоўе: «Найхарашэйшы той госць, які збіраецца дамоў не рана і не позна, а ў саменную ў пару... Не, Іванька, пойдзем. І так ужо заседзеліся. Фёклачка, будзь ласкава, шапку падай!»

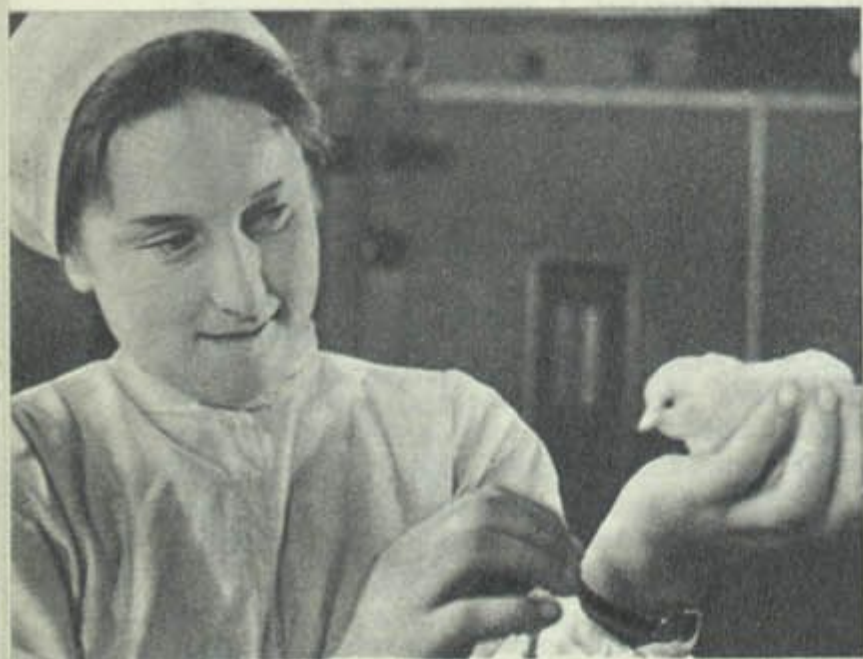
Было свежа, крыху халаднавата. З поля цягнуў пругкі ветрык, набрынялы сыраватымі вясновымі пахамі. Зоркі захінуліся хмарамі, у іх патануў і месяц. Збіралася, мусіць, на дождж.

За ваколіцай сваякі развіталіся. Клыпаў паціху назад Іван Аўгуставіч, разважаў сам з сабою. Не, жонку, Кацю, ён вельмі паважае і ўпотаі, пры сабе, надзвычай ёю ганарыцца. Работніца — пашукай, не скоро знойдзеш. За грошы ці за якую выгаду так самаадда не працуюць. Не тое, каб яна там з фермы не вылазіла, не. Добрая работа не гадзінамі вымяраецца.

На верандзе зняў вопратку і, разуўшыся, басанож прайшоў у святліцу. Соннае царства!.. Па-мужчынску пахрпвала пад ватнай коўдрай цешча — бабуля Маня. «Тры волаты» — Іванька, Васілёк і Віцька — спалі ўпекат, каго дзе адужаў сон.

Танюсенька, быццам пеначка, піснула немаўлятка Людка. Іван Аўгуставіч адхінуў квяцістую шырму — малое, усміхаючыся, глянула на яго вясёлымі гузічка-

Зінаіду Лядніцкую, лепшую птушніцу саўгаса «Перамога» Мінскай вобласці, нядаўна ўзнагародзілі ордэнам Леніна.
Фота А. Мікалаева.

ТРИ СЛОВА

Нарыс

мі-вачанятамі, чэпка ўхапілася за бацькаву зялёную кашулю. Ён асцярожна адвёў малюсенькую ручку, разоў колькі гушкануў калыску і, счакаўшы, пакуль вочкі ў дзіцяці зноў заплішчыліся, асцярожна адышоўся...

Ступіўшы на парог, Кацярына Антонаўна здзівілася:

— Ты яшчэ не спіш?! Кладзіся. Усё добра.

Іван Аўгуставіч зроду з жонкай не сварыўся, вопыту ў яго ні каліва, таму ён пайшоў у слоўную атаку досыць прымітыўна...

Яна прытрымала здзетую жакетку на сагнутай руцэ:

— Будзеш лаяцца — пайду начаваць да Ермалаіхі. А маеш што сказаць, то гавары па-людску. — Прамовіла ціха, без кроплі злосці, сваёй звычайнай скораваркай.

Іван Аўгуставіч прыкусіў язык. Загаварыў спакойней і як бы пра кагосьці старонняга:

— Людзі ў адведкі прыйшлі, а яна кінула-рынула ўсё, па-а-ляцела! Без цябе б там не абышліся?

Кацярына Антонаўна ў здзіўленні ўзняла бровы:

— Чаго ты ўсердзіўся?! Гэта ж ферма, работа такая! Ніколі ніякіх напрокаў, а тут — маеш табель!

— Да пары збан ваду носіць... — буркатнуў Іван Аўгуставіч.

— Думаеш, дзядзька закрыўдаваў? Не бойся! Ён хаця і пенсіянер, а яшчэ працуе. Так што зразумее.

— Маглі без цябе абысціся.

Тут ужо і Кацярына Антонаўна загаварылася:

— Ну што-о ты гаворыш, Ваня! Захварэў бы які адкормачнік, то яшчэ гора — не гора. А тут — свінаматка! Ды яшчэ племянная... Загадчык прыбег сам не свой, ветурач дзе аж быў, ды тут жа прымчаў! А мне, выходзіць, трэба было спакойненька сядзець ды з цёткай размовы весці? Якая свінарка тут уседзіць?! Ён ахвотна згадзіўся:

— Канешне, работаць трэба. Але ж трэба ведаць і нейкую меру! А табе ферма свет засланіла!

Кацярына Антонаўна ад душы засмяялася, запырчыла адразу і энергічна:

— Наадварот. Расчыніла! І ты гэта ведаеш лепш, чым хто!

— Ведай меру ў рабоце, — больш спакойна паўтарыў Іван Аўгуставіч.

Яна паглядзела яму прама ў вочы, спытала з націскам, напорыста:

— А якая яна, тая мера? Ты яе ведаеш?.. Ведаеш?

Гаспадар першы раз не знайшоў, што адказаць. Счакаўшы хвілінку, яна пачала збіраць са стала талеркі.

Іван Аўгуставіч махнуў рукой:

— Кінь ты! Дзеці прыбярэць. Паспі хоць трохі!

Івану Аўгуставічу, механізатару фермы, таксама пара было адпачываць.

Размова гэта пакінула ў яго душы нейкую неакрэсленасць, штосьці дваістае: быццам і правільна ўсё гаварыў, а выходзіла, што Каця ўсё ж не згадзілася з ім.

Ужо на ферме, раздумваючы над усім сказаным і пачутым у адказ, ён заключыў: «Што ж, мусіць, яе праўда». Не дарэмна ж пра яе пішуць газеты: «Летась адна з лепшых свінарак вобласці Кацярына Антонаўна Патапава ад кожнай з 10 асноўных свінаматок атрымала па 23 парасяці, ад кожнай з 28 разавых — па 9».

Або: «Вялікую грамадскую работу выдэ дэпутат Вярхоўнага Савета СССР камуніст К. А. Патапава, свінарка калгаса імя Фрунзе Шклоўскага раёна». Усё гэта так.

Карэспандэнцыя сцэжкі, мусіць, тым і любя, што нярэдка зноў прыводзяць да старых знаёмцаў.

Запісаўшы розныя рознасці, кладу блакнот у кішэню: дзелавае гутарка закончана.

— Памятаеце, Кацярына Антонаўна, як летась я ў вас начаваў?

— Гэта калі гасці ў нас былі? Ну-ну. А што такое?

Яна раптам бянтэжыцца, шчокі прыхоплівае чырвань.

— Ой, ясна! То вы ўжо дужа не крыўдуйце: не магла я тады прыйсці...

— Ды якая тут крыўда, што вы! Проста мне цікава, чым скончылася ваша з Іванам Аўгуставічам спрэчка.

Гаспадыня як бы апраўдваецца:

— Мы ж не сварыліся! Проста... пагаварылі ад душы.

— І што ж далей?

Бачна, што Кацярына Антонаўна вагаецца — расказваць ці не?

Хвілінку падумала.

— Добра, слухайце. Неўзабаве прыязджае да нас на ферму Вашачкоў Іван, шклоўскі рэдактар. І — падбегаю да мяне. У адной руцэ фотаапарат, другой маю далонь трасе: «Табе, Кацярына, героя далі! Заўтра ў газеце ўбачыш». Бабы мяне ціскаюць, рэдактар апаратам пстрыкае. Работу дарабіла. Толькі пераступіла парог хаты — улятае мой Іван Аўгуставіч. Бачу: ужо ведае... А потым як зацісне маю галаву сабе ў рукі — ды спачатку ў адну шчаку пацалаваў, затым у другую... Ну, і ў губы, канешне. І сказаў, як цяпер помню, усяго тры словы: «Ёсць за што!»

А надвячоркам духі падарыў. «Паззія» называюцца. Дзе ён іх раздабыў — і не згадаю, у нашым магазіне такіх не бывае.

Ів. ПАТАПАУ

Калгас імя Фрунзе, Шклоўскі раён.

ЗА АПОШНІ час у друку паяўляецца ўсё больш паведамленняў пра ўмацаванне дзелавага супрацоўніцтва паўночных суседзяў — Савецкага Саюза і Канады. Асабліва ажывіўся абмен турыстамі.

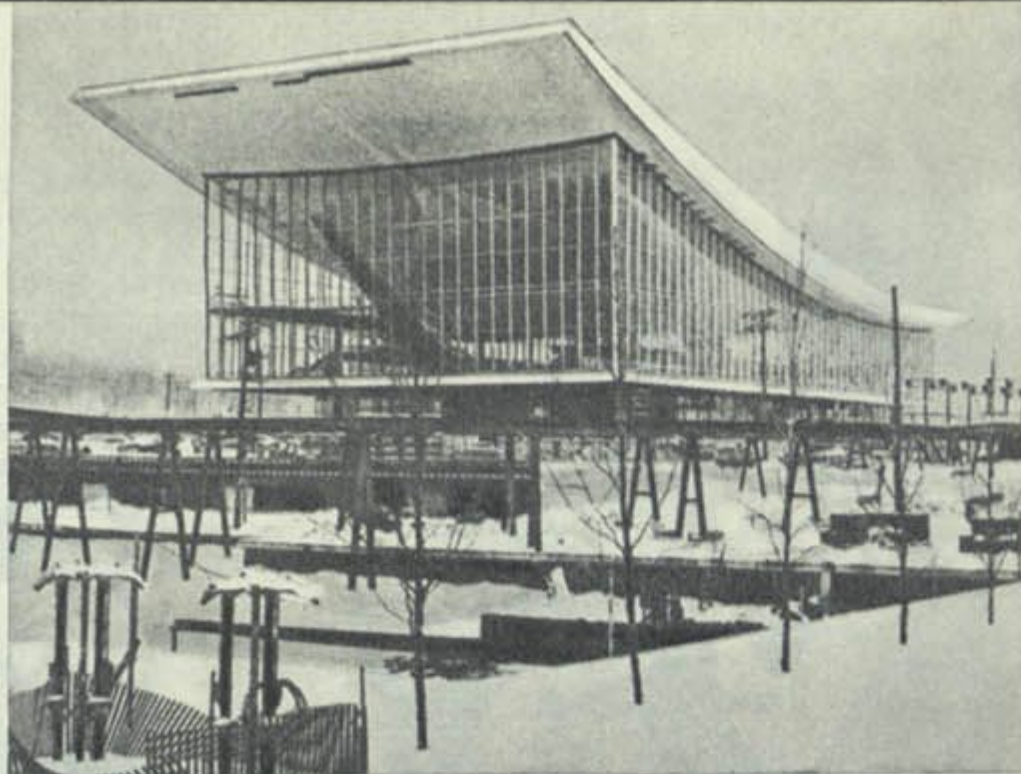
Наша турыцкая група накіравалася ў Канаду ўвосень мінулага года. Там былі тры украінцы: прафесар Кіеўскай дзяржаўнай кансерваторыі Марыя Бойка, пісьменнік Сава Галаваніўскі і аўтар гэтых радкоў. Астатнія турысты — з Масквы, Таджыкістана, Мурманска. Беларусь прадстаўляў старшыня калгаса «Шлях Леніна» з Горацкага раёна Ігнат Елісеевіч Мядзведзеў.

...Звыш 11 гадзін у навет-

сіны стварыліся паміж бліжэйшымі суседзямі. З Канады ма-напалісты ЗША выпампоўваюць сыравіну: нафту, лес, уран, жалеза, а пастаўляюць сюды гатовую прадукцыю і бяруць за яе ўтрая даражэй.

Рабочыя ж паступова трацяць сваю прафесіянальную самастойнасць, ператвараючыся ў прыдатак аўтаматыкі, якая ўсё больш выцясняе ручную працу. То на адным, то на другім заводзе ўспыхваюць забастоўкі супраць павелічэння рабочага дня, звальнення вялікай колькасці рабочых.

— Завод Форда мы вам не можам паказаць, — папярэдзіў нас прадстаўнік турыцкай фірмы. — Там забастоўка.

Павільён Савецкага Саюза на Сусветнай выстаўцы ў Манрэалі.

У КРАІНЕ КЛЯНОВАГА ЛІСЦЯ

ры — і мы на другім мацерыку, у самым вялікім горадзе Канады — Манрэалі.

Гід растлумачыў пры першым знаёстве, што нам вельмі пашанцавала. Па-першае, мы прыехалі ў найлепшую пару года — ўвосень, а па-другое, маем магчымасць убачыць, як Манрэаль рыхтуецца да Сусветнай выстаўкі.

На самай справе, восень у Канадзе надзіва прыгожая. Куды ні глянь, усюды палымнеюць кветкі, залаціцца лісце на дрэвах, роўным дываном расццілаюцца газоны.

У краіне адчуваецца вялікае засілле амерыканскага капіталу. Ні для каго тут не сакрэт, што манapolіі ЗША кантралююць амаль усе галіны канадскай прамысловасці, ці, больш дакладна, — амерыканскім манapolіям цалкам належаць аўтамабільная, гумава-газавая, нафтаперапрацоўчая прамысловасць. Дзіўныя адно-

Канадцы не паспяваюць не толькі прыстасавацца да пастаянна растуцых цен на харчовыя прадукты, а нават сачыць за імі. Цэны павышаюцца, а зарплата астаецца на тым жа ўзроўні. Але яшчэ горш, калі рабочы трапляе пад скарачэнне штатаў.

Не лепшае становішча фермераў. Іх таксама выцясняюць і разараюць буйныя манapolіі. Тады ім застаецца адно: прадаць сваю маёмасць. Сям'я перасяляецца ў перасоўны дом-аўтобус. І пачынае вандраваць па краіне, шукаючы работы. Гэта выгадна ў першую чаргу тым, хто пастаўляе такія перасоўныя домкі. Прадпрыемцы ўзахлёб рэкламуюць вандроўнае жыццё.

Нам, савецкім людзям, было балюча глядзець, як канадскія працоўныя эканомяць літа-

Пуцявыя заметкі

ральна на ўсім: ядзе, забавах, адзенні... Яны вымушаны адкладваць грошы не толькі на выпадак хваробы, няшчасця, але нават такога свята, як нараджэнне дзіцяці. Пра бясплатнае лячэнне нават гутаркі не можа быць. На ўсё ёсць свая такса. Выразаць апендыкс каштуе 500 долараў, пахаваць нябожчыка — 500 долараў і г. д. У Ванкуверы мы пазнаёміліся з сям'ёй, дзе чалавек рыхтуецца да аперацыі. Адчай, страх перад бальніцай ахапіў усіх членаў дружнай сям'і. Ды яшчэ плата хірургу...

Нездарма радавыя канадцы называюць медыцыну не сістэмай аховы здароўя, а сістэмай хцівасці, бо кожная хвароба, нават нязначная, наносіць адчувальны ўдар па сямейнаму бюджэту. Гэтага, вядома, амаль не адчуваюць прывілеяваныя класы грамадства. Для лесапрамысловаў, буйных землеўласнікаў расходы на лячэнне складаюць тысячныя частачкі іх велізарнага бюджэту.

Пастаяннае павышэнне цен выклікае буру пратэсту сярод працаўнікоў краіны, у тым ліку сярод жанчын, якім з кожным днём усё цяжэй зводзіць канцы з канцамі ў хатняй гаспадарцы. Жанчыны патрабуюць ад урада спыніць рост дарагоўлі, арганізуюць таварыствы пратэсту, наладжваюць мітынгі, збіраюць подпісы, байкатуюць прадукты, на якія празмерна павысіліся цэны.

Вялікія надзеі ў Канадзе ўскладаюць на Сусветную выстаўку. Яна дала заробак многім людзям. Мы бачылі, як пракладаюць новыя дарогі, будуць велізарныя масты, рэмантуюць масты, што звязваюць востраў з мацерыком.

Да выстаўкі на востраў Нотр-Дам пракладзена лінія метрапалітэна. Яна праходзіць не толькі пад зямлёй, але і пад ракой Святога Лаўрэнція, берагі якой далі прыстанішча павільёнам амаль 70 краін.

Вялікую цікавасць выклікае наш, савецкі павільён, які пакажа поспехі першай у свеце краіны сацыялізма за 50 гадоў. Манрэальцы былі ў нас, ці можна будзе ўбачыць на выстаўцы нашы дасягненні ў асваенні космасу, выступленні артыстаў.

Радавыя канадцы за тое, каб палепшыць адносіны паміж нашымі краінамі. Гэта асабліва адчуваецца, калі знаёмішся з работай таварыства «Канада — СССР» у Манрэалі і Таронта. Няма перашкод яшчэ і цяпер стаіць на шляху іх дзейнасці. Быў час, калі членаў гэтых арганізацый кідалі ў турмы, праследавалі толькі за тое, што яны гаварылі праўду пра Краіну Саветаў і спрабавалі наладзіць культурныя сувязі паміж нашымі народамі. Нельга сказаць, што і цяпер усе спачуваюць іх высякароднай справе. Тыя, хто не зацікаўлены ў развіцці добрасуседскіх адносін паміж Савецкім Саюзам і Канадай, ставяць усялякія перашкоды, пагражаюць, не грэбуюць шантажом, правакацыямі. Паліцыя сочыць за ўсімі, хто ў якой-небудзь меры выказвае добрыя адносіны да нашай краіны, да савецкіх людзей.

Але ніякія праследаванні ці правакацыі не могуць пагасіць цікавасць канадцаў да першай у свеце Краіны Саветаў, пачуццё дружбы да нас. У гэтым мы яшчэ раз пераканаліся, знаходзячыся ў далёкай паўночнай краіне.

Н. ПРЫХОДЗЬКА,
галоўны рэдактар часопіса
«Радзянска жінка»

Тыповы малюнак для Канады. Для будынка рэдакцыі ў Таронта газетчыкі патрабуюць павышэння заробатнай платы.

ПРЫЯЗДЖАЮ СВЯТА ЦАЛУЮ

Варвара КАРБОУСКАЯ

Апавяданне

Мал. Ю. Пучынскага.

Хіба вы, чытач, загадзя не складалі план святочных дзён? Куды пайсці: раніцай на парад, калі вы шчаслівы ўладальнік запрашальнага білета, у госці, калі вас паклікалі загадзя, у тэатр, у канцэрт, у турысцкі паход? А каго прыняць у сябе, чым пачаставаць? І, вядома, што надзець, каб выглядаць прыгожа? Усё гэта неабходна абдумаць.

Вось зусім гэтак жа абдумвалі і будавалі планы героі майго апавядання, маладажоны, маладыя бацькі, Алёша і Ксета. Спачатку абмяркоўвалі ў агульных рысах, потым дэталёва, і ўсё складвалася як нельга лепш. І лейтма-

тывам да ўсяго было: наша Сонейка, Золатца, Сынулічак, Рыбачка, Віцюшачка і гэтак далей.

— Дэманстрацыю будзем глядзець па тэлевізару. Гэта доўга, таму няхай у гэты час бабуля з Віцюшкам пагуляюць. А потым будзем снедаць, ах, як прыемна снедаць не спяшаючыся, у асяроддзі сям'і! Бабулі трэба будзе паставіць пірагі крыху раней. А пасля пройдземся па вуліцах. Так добра, што ў мяне гатова новае паліто!.. Не, Сонейка з сабой не возьмем, што яму рабіць у горадзе? Ён яшчэ маленькі, не разумее. Астанецца з бабуляй. А яна тым часам ужо можа рыхта-

ваць вячэру. На дзесяць чалавек. Яна ў нас малайчына, у яе ўсё выходзіць неяк надзіва хутка. Мы вернемся, толькі паспеем пераапрагнуцца, як вось ужо і госці! Сынулічак з бабуляй замкнуцца ў спальні, ім там будзе спакойна і ўтульна. Госці разыдуцца да гадзіны, бабуля да таго часу адпачне і зможа памалу памыць пасуду. Гэта адзін дзень. А другі: пойдзем у тэатр на дзённы спектакль, вернемся, пааб'едаем, а ўвечары да Сакаловых. Ну, так? З праграмай усе згодны?

Уласна кажучы, для распрацоўкі плана і яго ўхвалення спатрэбілася ўсяго 50% галасоў, якія належалі мужу і жонцы. Віцечка, якому нядаўна споўніўся год, падаваў свой голас па патрэбах, што не маюць нічога агульнага з пастаўленым пытаннем. Бабуля, Алёшава маці? А хіба ў яе наогул быў голас? Здаецца, быў. Гады два таму назад ён гучна раздаваўся на кандытарскай фабрыцы, дзе яна працавала палавіну жыцця, і да яго нават прыслухоўваліся. Але з таго часу, як яна пайшла на пенсію, як ажаніўся сын і нарадзіўся ўнук — Сонейка, Золатца, Рыбачка, Віцюля, якога яна вельмі любіць, з таго часу голасу ў яе больш няма. Да гэтага ўсё прывыклі, гэта ў парадку рэчаў.

Але вось, аказваецца, яшчэ адна маці збіраецца пакласці сваю самаадданую любоў на сямейны алтар. Прыйшла тэлеграма:

«Прыязджаю свята цалую».

— Гэта цудоўна! Мама вельмі добра гатуе, разам яны нам зробіць такі стол, што госці проста ахнуць. Як гэта міла з яе боку; пакуль адна бабуля ходзіць па магазінах, другая будзе тутушкацца з Віцюшкам, прыбіраць, гатаваць!..

Таварышы па рабоце зайздросцілі Алёшу і Ксеце. Шанцуе людзям! Тут перад святам круцішся, збіваешся з ног, а яны прыйдуць дадому, усё прыбрана, блішчыць, усё куплена, прыгатавана... Што значыць добрыя бабулькі ў доме!

Першая бабулька, другая бабулька. Аказваецца, не толькі голас, але і імя паступова губляецца. Нават уласныя дзеці ўжо не называюць мамай, а называюць бабулькай, мусіць, каб не збіваць з панталыку малога, каб яму было лягчэй разбірацца ў сваяцтве. А за імі і знаёмыя кажучы: «Добры дзень, бабуля!» Дазвольце, што яна за бабуля якому-небудзь Івану Іванавічу, маладзейшаму ўсяго на два гады? Але так ужо заведзена.

Для таго, каб Віцюшку лягчэй было арыентавацца, пастаянную бабулю пачалі называць «баба Сіма», а прыезджую — «баба Таня».

Яна таксама была ў захапленні ад унука, цалавала яго ружовыя пятакі, падаравала яму цудоўны вязаны касцюмчык і сто рублёў, якія тут жа паклала на кніжку, на імя ўнука. Вось гэта падарунак! Ксета ганарыцца: бацьце, якая ў мяне мама! Быццам гэта яна выгадала і выхавала сваю маму, а не наадварот!

І раптам увесь план рухнуў і паляцеў... Баба Таня, падараваўшы сто рублёў, касцюмчык і іншыя мілыя падарункі ўсім членам сям'і, раптам пачала паводзіць сябе дзіўна... Замест таго, каб сказаць ціха і памяркоўна

бабе Сіме: «Ужо вы, галубачка, вазьміце на сябе чэргі ў магазінах, а мне дайце фартух, я займуся ўнучкам і кухняй», — замест гэтага яна сказала гучна і ўладна:

— Значыць, так, Серафіма Платонаўна. Паколькі мы з вамі людзі свабодныя...

— Гэта як свабодныя? — пралепятала баба Сіма.

Будучы жанчынай палітычна пісьменнай, яна ўжывала слова «свабода» да дэмакратычных краін і да народаў, якія скінулі каланіяльнае ярмо, але ўжываць гэтае слова да самой сябе, сціплай пенсіянеркі і бабулі, ёй нават не прыходзіла ў галаву. Баба Таня растлумачыла:

— Мы з вамі дзяржаве сваёй адслужылі, апрача таго, нарадзілі і выгадалі дзяцей. І таксама аддавалі ім што належыць: клопаты, ласку, любоў. Нашы ласка і любоў астаюцца з імі, а клопаты, такія, каб круціцца каля іх дзень і ноч, адпадаюць.

— А як жа... — памкнулася запярэчыць баба Сіма, але баба Таня яе перапыніла:

— Цяпер у іх сваё дзіця, Сонейка, Золатца, Рыбачка — ім на радасць. Памятайце, у які цяжкі час мы выходзілі сваіх: вы Алёшу, я Ксету? Вайна, вы прыехалі з Масквы да нас у Новасібірск. Бывала, мы з вамі і на завод, і ў шпіталь, і донарамі былі. Часткова з патрыятызму, а часткова таму, што донарам давалі вялікія пайкі, і шакалад, і сметанковае масла. А мы з вамі нічога гэтага і ў рот не бралі, усё, бывала, аддавалі сваім дзецям.

Успамінаў ёй хапіла на паўгадзіны, а закончыла яна іх тым, што цяпер гадаваць дзіця — адна асалода.

— Дык навошта мы будзем пазбаўляць асалоды маладых бацькоў? Няхай хоць святочныя дні цалкам аддадуць Віцюшку, свайму Сонейку! А калі яны чакаюць гасцей, то ўдваіх справяцца з усім: і з дзіцем і з гатаваннем. А мы з вамі тым часам пагуляем па святочных вуліцах, паглядзім дэманстрацыю, я сто гадоў у Маскве не была! — а ўвечары сходзім куды-небудзь у тэатр. Што? Няма ў чым? А навошта вы Ксетцы пааддавалі столькі сваіх рэчаў? Ну, я разумею: нічога не шкадавалі для нявесткі. Я таксама ў свой час для дачкі нічога не шкадавала. Дык няхай яна цяпер дасць вам надзець сваё новае паліто. Ёй жа ўсё роўна ісці няма куды, будзе сядзець з Віцюшкам.

Не, баба Сіма не рызыкнула прасіць у нявесткі новае пушыстае паліто, Ксета і без таго дзікімі вачыма пазірала на абедзвюх матак. Але яна не адважылася прарэчыць Таццяне Рыгораўне: як-ніяк госця.

Даўнія прыцелькі нагуляліся, наглядзеліся на святочную сталіцу, узялі білеты ў Кансерваторыю, сабраліся былі ў кафэ, але Серафіма Платонаўна не на жарт занепакоілася: як жа яны там з Віцюшчам? Гэта ж для іх, для маладых, — непрывычная справа...

Узялі таксі. Да самага дома Таццяна Рыгораўна тлумачыла Серафіме Платонаўне, што якраз так і павінна быць: маладыя завялі сям'ю, і бабуля зусім не павінна быць вярблюдам, на якога нагружаюць цэлы дом. Хопіць,

сваіх выгадавала, цяпер яны няхай гадуюць сваіх. Памагаць можна, але навошта ж закабальца? Аддала ім кватэру, рэчы — цудоўна! Усё агульнае, але агульнымі павінны быць і радасці і свята, а не тое, што аднаму — веселіцца, а другому — мыць брудную посуду. А ці не хоча яна пасля свята паехаць праветрыцца ў Новасібірск? Вось разам бы і паехалі...

Серафіма Платонаўна адказвала неўпапад, бо ўсё думала: як жа там, дома?

Ужо на пляцоўцы лесвіцы яны пачулі, што дома нядобра. Віцюшка надрыўна роў на ўсё горла. Ксета крычала:

— Ты замаўчыш або ты не замаўчыш?

Быццам чакала, што Віцюшка адкажа: — Так, зараз замаўчу, вось толькі дакрычу. — Аляксей абураўся ў павышаным тоне:

— Я здзіўляюся тваёй маці! Няўжо яна з'явілася толькі для таго, каб хадзіць па тэатрах, а не для таго, каб памагаць нам?

— Мая маці падаравала сто рублёў — на старыя грошы тысячу!

— Не трэба мне яе тысячы на старыя грошы, мне трэба, каб у доме быў спакой і парадак!

Яны мусілі крычаць вельмі гучна, каб перакрыць гарластага Віцюшку.

— Мы не падслуховваем, мы не вінаваты, што ўсё чуваць нават на лесвіцы, — сказала Таццяна Рыгораўна. — Чамусьці мы з вамі былі больш цяроўныя, калі гадалі сваіх дзяцей. Толькі вы, калі ласка, не рабіце пакутлівага твару. І не забудзьце, што ўвечары мы ідзем у Кансерваторыю.

Праз тыдзень Таццяна Рыгораўна паехала да сябе ў Новасібірск. Як яна ні ўгаварвала бабу Сіму скласці ёй кампанію, тая не рашылася. І вельмі хутка ўсё ўвайшло ў звычайную каляю.

Гэта было роўна год таму назад, на кастрычніцкае свята. На майскае Таццяна Рыгораўна не прыязджала, прыслала вельмі прыемную пасылку. Дзякуй. А цяпер яе чакаюць зноў. І ўсё па-рознаму. Віцюшка марыць пра падарунак; Аляксей знарочыста сумуючым тонам заяўляе:

— На рыбалку, ці што, махнуць дні на два?..

Але не вытрымлівае тону і пачынае калоць: — Эге ж, мая маці — гэта не твая маці! Твая не здольна на самахвяраванне дзеля дзяцей.

Ксета адказвае горда:

— Мама — самастойны чалавек! — але не выказвае радасці, атрымаўшы чарговую тэлеграму: «Прыязджаю свята цалую». Гэта азначае, што зноў трэба будзе сядзець дома з Віцюшкам, які паводзіць сябе, як кароль, прычым нявыхаваны кароль.

Толькі баба Сіма маўчыць. Маўчыць і хвалюецца, зусім, як у маладосці, калі чакала сустрэчы з каханым пасля доўгай разлукай.

Шчаслівага свята! Кожны праводзіць яго, як умее. Чым лепей — тым лепей! А няньчыцца з уласным сынам, Сонейкам, Золатцам, Рыбачкай. І вызваліць уласную маці ад клопатаў — хіба гэта не радасць? Вось іменна!

Еўдакія ЛОСЬ

За ўладу Саветаў

У памяці крывавага блакада
І роднай вёскі змізарнелы

дым...

Па тры разы мянялася ўлада
за суткі, за кароткія зусім.

Хто выжываў у гэтай

калатнечы!

Хто лепей акапаўся у зямлі,
ці меў сцяну падвойную у

печы,

ці хітра маскаваўся у галлі.

А гінулі адчайныя змаганцы,
што кідаліся люта на драгаты,
ў баях не азіраліся на шанцы
і зброю не кідалі у кусты.

Не адступалі перад хмараў

здрады,

раздзетыя, вялі з бранёй

вайну...

Хоць тры разы мянялася ўлада,
яны заўжды стаялі за адну!

Іван КІРЭЙЧЫК

У гадах шасцідзiesiąтых,
У добрым дваццатым веку
Усе жэрлы гармат пражэрлівых
Нацэлены на мяне.

Міг, і — бліскавіца,

І — сляпое маё аняменне.

Я чую: суровыя санітары

Кудысьці нясуць мяне.

Глуха гонаюць іхнія боты,

П'яна хістаюцца іх насілкі.

І нехта ціха прамовіў:

«Сканае радавы».

А я — бязрукі, а я — бязногі,

А я — скрываўлены і сляпы,

Я чую, як недзе сэрца

Адбіваецца, нібы салдат.

Ціха гойдаюцца насілкі,

Глуха ступаюць боты.

У такт іхні б'еца сэрца

Недапісаным радком.

І гэта — у гадах шасцідзiesiąтых,

У добрым дваццатым веку

Забітага нясуць санітары

Мяне...

He!

He!!!

СЯБРЫ „РАБОТНИЦЫ І СЯЛЯНКИ“

Іх шмат. Гэта нашы чытачы і падпісчыкі. У адных сяброўства з «Работніцай і сялянкай» пачалося 15—20 гадоў назад. Другім палюбіўся часопіс за апошнія 5—10 гадоў.

А сёлета «Работніца і сялянка» набыла шмат новых сяброў. Тыраж часопіса вырас у параўнанні з мінулым годам на 40 з лішнім тысяч экзэмпляраў дзякуючы актыўнай дапамозе грамадскіх распаўсюджвальнікаў друку, работнікаў Саюздруку і аддзяленняў сувязі, якія з любоўю прапагандуюць друк, у тым ліку і наш часопіс.

Нямала памаглі ў распаўсюджванні часопіса і жанчыны-актывісткі — члены жансаветаў у калгасах, на прадпрыемствах.

Рэдакцыя дзякуе ўсім, хто распаўсюджвае «Работніцу і сялянку», хто з месяца ў месяц павялічвае колькасць падпісчыкаў. лепшым распаўсюджвальнікам рэдакцыя выслала памятныя падарункі.

Клічуць турысцкія сшежкі

Надыходзіць лета. Тысячы дзяцей ідуць у цікавыя турысцкія паходы і падарожжы па прасторах роднага краю, каб адпачыць, набрацца сіл, убачыць і зазнаць новае. З рюкзаком за плячыма крочаць яны ў засені лясоў, па берагах рэк і азёр, начуюць ля кастра, сустракаюцца з цікавымі людзьмі. Колькі радасці, колькі ведаў прыносіць турызм дзецям! Уражанні ад паходаў і падарожжаў застаюцца на ўсё жыццё.

Кожны з бацькоў хоча, каб яго дзіця вырасла здаровае і вынослівае фізічна і духоўна. Самым агульнадаступным, натуральным і эфектыўным сродкам у прывучэнні арганізма да ваганняў знешняга асяроддзя з'яўляецца турызм. Працяглае знаходжанне на свежым паветры, блізкасць да прыроды, пераадольванне розных перашкод, паходы па самаму разнастайнаму рэльефу, ва ўсякае надвор'е — усё гэта аздаўляе і фізічна развівае дзіця.

Турызм — неадчужны выхаваўчы сродак. Душа дзіцяці-турыста раскрыта насустрач новым уражанням. Лясы і палі, рэкі і азёры пакідаюць у яго свядомасці незабыўнае ўражанне, абуджаюць цэлую гаму эстэтычных пачуццяў. Яго цікавяць новыя гарады і вёскі, але

больш за ўсё — новыя людзі. І за работай у полі, і на вуліцы, а асабліва ля кастра ці на прывале.

Знаёмячыся з родным краем, яго геаграфіяй, гісторыяй, гаспадаркай і культурай, удзельнікі турысцкіх паходаў пашыраюць свой круггляд, замацоўваюць веды, атрыманыя ў школе, вучацца любіць і ахоўваць прыроду.

Турызм садзейнічае развіццю калектывізму і сяброўства. Турысцкі калектыв згуртаван агульным імкненнем, агульнымі клопатамі, агульнай песняй. Юны турыст сочыць за сваёй вопраткай, абуткам і амуніцыяй і ў выпадку неабходнасці сам рамантуе іх; дзеці самі гатуюць для сябе і сваіх сяброў ежу, якая заўсёды здаецца ім смачнейшай, чым тая, што згатавана дома; уладкоўваюцца на начлег у самых разнастайных месцах. І такі начлег, як і абед, звараны «з дымам» на кастры, куды больш цікавы для юнага падарожніка, чым хатняя пацэль. Хай жа клапатлівыя бацькі, якія хочуць, каб іх дзіця вырасла сапраўдным чалавекам, не баяцца адпусціць яго ў паход з гэтымі захапляючымі начлегамі «далёка ад дому». Блізкасць да прыроды выходзіць у дзяцей душэўную чыста-

ту, робіць іх сябрамі жывёл і раслін, адгароджвае ад уплыву нядобрых звычак.

Ну, а калі па тых ці іншых прычынах ваш сын ці дачка не трапілі ў лагер, у паход, нават у вёску да бабулі? Як жа зрабіць, каб яны адчулі, пазналі, палюбілі свой край?

Тут на дапамогу прыходзіць сямейны турызм.

Вельмі добра робяць тыя мамы і таты, якія праводзяць свой водпуск з дзецьмі. Усёй сям'ёй ідуць у турысцкія паходы, збіраюць грыбы, ягады, гербарыі, калекцыі. Такая прагулка ці паход прыносяць дзіцяці адчуванне паўнацэннай увагі да яго з боку бацькоў — увагі, якой дзеці так даражаць.

Адаючы ўвесь час дзецям, бацькі павінны развіваць іх дапытлівасць і назіральнасць, узбагачаць іх веды і творчую фантазію, накіроўваць іх увагу на самыя разнастайныя прадметы і з'явы. Сямейныя турысцкія падарожжы — ад адназдэннай прагулкі да мнагаздэннага паходу — вельмі важныя ступені ў развіцці дзіцяці.

Першае, што неабходна турысту любога ўзросту, — гэта штодзённая ранішняя зарадка. Асабліваю ўвагу трэба ўдзяляць практыкаванню, якія ўмацоўваюць ногі.

Пачынаць трэба з выхаднага дня.

Бацькі разам з дзецьмі распрацоўваюць маршрут, рыхтуюць амуніцыю і харчаванне. Маршрут павінен быць простым і кароткім. Трэба старацца толькі не праходзіць двойчы па адных і тых жа дарогах. Няхай адразу ад поезда ці аўтобуса пачынаецца лес. І няхай дарога ідзе па самых разнастайных месцах. Прывал лепш рабіць у лесе на паляне, каб можна было развесці касцёр, падагрэць ці прыгатаваць ежу.

А калі будуць вопыт і спрыт, будуць разведаны цікавыя маршруты, паспрабуйце выходзіць на дарогу суботнім вечарам, каб заначаваць у лесе, а раніцай прадоўжыць шлях.

Вядома, бацькі павінны клапаціцца, каб адназдэнныя або шматздэнныя паходы не ператвараліся ў прагулку з мэтай «падыхаць паветрам» або «пасці на паветры». Трэба выкарыстоўваць любую магчымасць, каб зацікавіць дзяцей навакольнай прыродай, будзіць іх думку, закранаць пачуцці, вучыць бачыць і шанаваць вынікі працы людзей.

А. ДАБРАВОЛЬСКИ,
навуковы супрацоўнік
навукова-даследчага
Інстытута педагогікі БССР.

АДКАЗЫ НА АНКЕТУ „РАБОТНИЦЫ І СЯЛЯНКИ“

У № 1 за 1967 год «Работница і сялянка» прапанавала сваім чытачам анкету, на якую лічу абавязкам адказаць.

1. Радасць у кожнага чалавека — гэта здароўе і шчасце яго сям'і. Але мая асабістая радасць — работа з дзецьмі нашай вуліцы.

Пасля святочнага выступлення былі ў газеце імёны маіх дзяцей. Радаваліся дзеці, радаваліся іх бацькі, а я, напэўна, больш за ўсіх. Вось мая радасць!

2. Сям'я. Якое вялікае і дарагое слова! Вядома, я маю на ўвазе сям'ю добрую, прыкладную і для іншых.

Растлумачыць цяжка, а таму прывяду прыклад ідэальнай сям'і. Мая былая суседка — удава з двума дзецьмі. Нечакана яна выйшла замуж за ўдаўца, у янога таксама двое дзяцей. Праз тры гады ў іх прыбавілася яшчэ двое. Атрымалася так: «твае, мае і нашы».

Каб вы бачылі, якая гэта шчаслівая сям'я! Маці Н. О. Міцкевіч — настаўніца, бацька К. І. Хвашчынскі — настаўнік. Яны вельмі любілі дзяцей усіх аднолькава. Дзеці былі ўсе нашы, толькі нашы. Узорная сям'я! А чаму? Маці і бацька ўмела выхоўвалі дзяцей. Яны ніколі не білі іх, а стараліся давесці кожную памылку да свядомасці дзіцяці. Паміж сабой бацькі абыходзіліся заўсёды роўна і ўважліва, а гэта, як вядома, прыклад для дзяцей.

Усе рэчы, кнігі, адзенне бацькі трымалі акуратна, ім памагалі дзеці. Бацькі ніколі не сядзелі без справы. У вольны час працавалі ў агародзе і ў полі, памагалі старым людзям. Усё гэта рабілася разам з дзецьмі.

У доме ніколі нікога не асуджалі. Дзеці прывыклі паважаць старэйшых і таксама ніколі нікому не адмаўлялі ў дапамозе. Яны не дзялілі працу на «мужчынскую» і «жаночую», а наад-

варот, кожны імкнуўся зрабіць, каб іншаму лягчэй было. Вечарамі наладжваліся чыткі ўголос. Хадзілі сям'ёй у кіно.

Мая асабістая сям'я маленькая — я і сын. Сын скончыў дзесяцігодку на «выдатна», з выдатнымі паводзінамі. Потым скончыў медінстытут з адзнакай. Я нават атрымала падзяку за добрыя паводзіны сына. Цяпер яму 38 гадоў, але, скажу шчыра, усім ідэалам ён не адпавядае.

3. Свой хатні бюджэт я размярнуваю так, што ў мяне ніколі няма даўгоў, а заўсёды ёсць у запасе невялікая сума на выпадак хваробы.

4. Са школай у мяне сувязь ёсць: я яе ніколі не забываю і не адмаўляю, калі што просяць.

5. Хатняя работа ў мяне займае 3—4 гадзіны.

6. Паслугамі бытавога камбіната карыстаюся. Цалкам задаволена яго работай.

7. Умовы маёй работы цяжкія. Іх палепшыць трэба ў абавязковым парадку.

Асобнага пакоя для работы з дзецьмі няма. Быў вялікі стол, вакол яго лаўкі. Мы там праводзілі рэпетыцыі, практыкаваліся ў ручной працы і г. д. Цяпер усё згніло. Нам абцяжваюць усё зрабіць новае: лаўкі, стол, пясочніцы, арэлі. Будзем чанаць і спадзявацца.

8. Чытаю шмат. Асабліва аб выхаванні дзяцей. Атрымліваю шмат газет. Чытаю ўжо даўно прачытаную «Вайну і мір».

9. Тэлевізара ў мяне няма. У суседзяў ёсць, але я лічу за лепшае хадзіць у кіно, хоць бы 2—3 разы на тыдзень.

10. Мой ідэал чалавека, мужа? Для таго, каб быў муж ідэальным, шмат патрабуецца і ад жанчыны.

Ідэал чалавека, мужа заключаецца ў тым, каб ён быў сапраўдным сябрам не на словах, а на справе. Каб ён змог супакойць жонку ў кожным яе горы, каб жанчына адчувала сэрцам, што побач з ёй сябра, каб магла даверыць яму усё, што на сэрцы.

О. ГРЫГОР'ЕВА,
настаўніца-пенсіянерка.

г. Клецк.

КІНААКТРЫСА ВІЯ АРТМАНЕ

У кожнага папулярнага акцёра кіно ёсць роля, якая вынесла яго на грэбень славы, дала яму прызнанне і вядомасць. Для Віі Артмане такой роллю была Соня ў карціне рэжысёра М. Яршова «Родная кроў». Калі ў 1964 годзе на экраны выйшла гэтая карціна, мільёны людзей і ў нашай краіне і за рубяжом былі захоплены вобразам Соні, створаным актрысай, і ў рэцэнзіях нярэдка мільгалі словы: «Адкрыццё таленту».

Вія Артмане да «Роднай крыві» з'явілася на экране ў некалькіх латышскіх карцінах.

— Гэта былі розныя творы: адны настолькі дрэнныя, што і ўспамінаць пра іх не хочацца, пра другіх я думаю з задавальненнем, — гаворыць актрыса. — Перш за ўсё пра карціну «За лебядзінай чарадой аблокаў», дзе я іграла гімназістку Дацэ Страуме, якая выйшла з буржуазнага асяроддзя і палюбіла рэвалюцыянера. Гэта быў мой другі фільм, але я лічу, што менавіта ягоны пастаноўшчык Павел Арманд вывеў мяне ў кіно. П. Арманду было ўласціва тое, што і майму настаўніку, заснавальніку Мастацкага тэатра імя Я. Райніса, Эдуарду Смільгісу. Абодва яны выходзілі артыстычную самастойнасць, уменне думаць на сцэне і на экране. Дацэ — адна з любімых маіх роляў. Галоўнае для мяне ў ёй — унутраная чыстата, імкненне да высокага ідэала, жаданне вырвацца з чужога ёй мяшчанскага грамадства.

Люблю і яшчэ адну сваю работу ў латышскай карціне — ролю Мары Вілдэ ў экранізацыі першай часткі рамана Віліса Лаціса «Бура». Гэта дачка рабочых, якая стала славутай актрысай, выйшла замуж за чалавека з «прыстойнага грамадства», чужога ёй і фальшывага. Роля Мары давала багаты матэрыял для работы, і я рада, што мне давялося сыграць яе.

«Родная кроў» была першай карцінай, у якой актрыса сыграла ў поўную меру свайго таленту. Яе ігры ў гэтым фільме было ўласціва тое, што характэрна для лепшых яе роляў у тэатры, — адсутнасць «ігры», натуральнасць, прастата.

— Усе ўбачылі мяне ў ролі Соні іншай, нязвычайнай, не падобнай на сябе, — расказвае актрыса. — На самай справе «не падобнай на сябе» я была значна раней, а ў фільме «Родная кроў» іграла самую сябе. Як і Соня, я нарадзілася ў Прыбалтыцы, у маленькім гарадку, у рабочай сям'і. Расла ў галечы: яшчэ да майго нараджэння ад няшчаснага выпадку загінуў бацька. Як і Соня, я маці, і мне былі зразумелы і яе клопаты, і радасці. Мне не трэба было прыдумляць, пераўвасабляцца: у сцэнарыі Ф. Кнорэ для мяне адкрылася само жыццё...

Нядаўна Артмане з такой жа пераканаўчасцю стварыла вобраз Оны ў фільме рэжысёра В. Жалаквічуса «Ніхто не хацеў паміраць». Актрыса зноў прадэманстравала ў гэтым фільме сваю рознабаковасць, сваё ўменне так жывацца з вобразам, каб былі верагодныя кожны драбніткі штрых, кожная дэталі. Роля Оны, жанчыны хітрай, халоднай да чужой бяды, якая шукае спакойнага жыцця толькі для сябе і для таго чалавека, якога яна кахае, была для Артмане крыху нечаканай. Тым цікавей назіраць за ёй у фільме, здзіўляючыся тонкасці яе ігры і вернасці характару.

Цікавы вобраз стварыла актрыса і ў кінакарціне «Эдгар і Крысціна» вытворчасці Рыжскай студыі. Яна іграе ў ім галоўную гераіню — Крысціну. Гэта жанчына парывістая, гарачая, здольная да подзвігу ў каханні, здольная пранесці сваё пачуццё праз усе перашкоды і цяжкасці.

Зараз Вія Артмане здымаецца ў прыгодніцкай карціне. На Свярдлоўскай студыі рэжысёр В. Георгіеў ставіць двухсерыйны фільм «Моцныя духам» (па раманах Дм. Мядзведзева «Гэта было пад Роўна» і «Моцныя духам»). Вія Артмане іграе ролю савецкай разведчыцы Лісоўскай.

Своеасаблівая і незвычайная роля чакае В. Артмане ў фільме студыі імя А. Даўжэнкі «Туманнасць Андромеды». У гэтай навукова-фантастычнай карціне, дзея якой адбываецца праз дзве тысячы гадоў, ёй належыць стварыць вобраз жанчыны будучыні.

К. РАМАНОўСКИ

Вія Артмане ў ролі Крысціны ў фільме «Эдгар і Крысціна».

ПРА ШТО ГАВОРАЦЬ МЕМАРЫЯЛЬНЫЯ ДОШКІ

Давайце, сябры, яшчэ раз вернемся ў сталіцу Беларусі—Мінск, горад-патрыёт, горад-баец. Ён узнагароджаны ордэнам Леніна за баявыя подзвігі ў гады Вялікай Айчыннай вайны з фашысцкімі захопнікамі, за поспехі ў стваральнай працы.

«Памяткі» гераічнай барацьбы патрыётаў мы сустракаем на фасадах заводаў імя Кастрычніцкай рэвалюцыі, «Бальшавік», абутковай фабрыкі, хлебазавода «Аўтамат» і многіх іншых прадпрыемстваў сталіцы, дзе дыверсанты-падпольшчыкі наносілі па фашысцкіх акупантах адзін прыцэльны ўдар за другім.

Ёсць мемарыяльныя дошкі і на маленькіх, непрыкметных будынках. Першы Беларускі завулак. Стаіць тут стары драўляны домік. Тысячы такіх, як ён, знесены і забыты. А гэты домік дарагі нам як памяць. Тут у гады Вялікай Айчыннай вайны жыў камсамолец Захар Гало, выпускнік 20-й школы, сакратар камсамольскай арганізацыі. Па заданню партыі і камсамола ён пранік у самае логава фашыстаў, у гарадскую ўправу, і здабываў там патрэбныя для камуністычнага падполля дакументы. Фашысты замучылі смелага юнака. Цяпер у Мінску ёсць вуліца імя камсамольца-падпольшчыка З. Гало.

З першага Беларускага завулка ў думках перанясем на старажытную вуліцу Мінска. Няміга, дом № 25. Тут жыў камуніст Н. Герасіменка. Уся яго сям'я актыўна ўдзельнічала ў рабоце камуністычнага падполля. Гітлераўцы напалі на след гэтай падпольнай явачнай кватэры і арыштавалі сям'ю камуніста. З фашысцкіх засценкаў ужо не выйшлі жывымі ні глава сям'і, ні яго жонка, ні іх адзіная дачка, школьніца Люся. Усе былі знішчаны. У памяць аб гэтых слаўных патрыётах і прымацавана мармуровая дошка на доме.

Актыўным удзельнікам камуністычнага падполля ў Мінску быў артыст Белдзяржфілармоніі І. Казлоў. Гітлераўцы яго арыштавалі, падверглі нечалавечым катаванням. Перад смерцю ён перадаў з няволі пісьмо таварышам, поўнае веры ў нашу бліzkую перамогу. Казлоў не дажыў да яе. Домік па вуліцы Варвашэні, дзе ён жыў, дзе збіраліся падпольшчыкі, таксама ўвечаваны мемарыяльнай дошкай.

Шорная вуліца. Тут у вайну жылі бацька і сын Воранавы. Яны бясстрашна набіралі «Звязду» і іншыя камуністычныя падпольныя выданні. І загінулі героі ад рук фашысцкіх акупантаў. Цяпер на доміку, дзе была падпольная друкарня, устаноўлена мемарыяльная дошка.

У гады акупацыі існавала разгалінаваная сетка падпольных камуністычных арганізацый сярод мінскіх чыгуначнікаў. У іх гонар устаноўлена мемарыяльная дошка на будынку пасажырскага вакзала сталіцы і на іншых будынках Мінска.

На Правадной вуліцы жыў сакратар Мінскага падпольнага гарнома КПБ І. П. Казінец. Тут было месца работы падпольнага гарнома. У гэтым доме сустракаліся падпольшчыкі, тут яны прадумвалі баявыя аперацыі, слухалі радыё з Масквы. Цяпер на доме, які знаходзіцца на Правадной вуліцы, ззяе золатам памяtnы надпіс у гонар І. П. Казінца і яго верных баявых саратнікаў.

Я. САДОУСКІ

ВАШ ДОКТАР

Участковы ўрач Вера Барысаўна Кандрацьева.

У тую ноч, калі па небе паўзлі цёмныя хмары і імжэў дробны асенні дождж, усе дзеці вялікага беларускага горада спалі. Спалі, забыўшы дзённыя крыўды, радасці і мары.

Напэўна, толькі адзін хлопчык не спаў у гэтую ноч. Таму што не мог. Увечары ён гуляў на дварэ з дзецямі, бегаў, весяліўся, а потым... Што было потым, ён не памятае. Не памятае, як прынеслі яго ў кватэру,

як у роспачы плакала маці, як прыйшоў урач.

Вова, адзіны сын рабочага камвольнага камбіната, жыве ў Мінску, па вуліцы Маякоўскага. У раннім узросце ён перанёс цяжкую хваробу. І цяпер калінікалі адзавецца страшэнная хвароба.

Участковы ўрач Вера Барысаўна Кандрацьева застала Вову, калі яго білі сутаргі. Зрэнкай звужыліся, не рэагавалі на святло.

І ўрач уступіла ў паядынак з хваробай. Марудзіць нельга, жыццё хлопчыка згасала з кожнай хвілінай. Пакуль Вера Барысаўна аказвала першую дапамогу, бацька Вовы па яе загаду пабег да бліжэйшага тэлефона-аўтамата, каб выклікаць спецыяліста-неўрапатолога. Падаспела і педыятр Маргарыта Уладзіміраўна Маеўская.

Кансіліум урачоў рашыў, што тактыка барацьбы, прадпрынятая ўчастковым тэрапеўтам, правільная. Але хвароба не хаче адступаць. Хлопчык не ачуньваў. Дванаццаць гадзін запар. І дванаццаць гадзін людзі ў белых халатах змагаліся за яго жыццё.

Толькі на досвітку Вова апрытомнеў. Для пад'езда ўсю ноч дзяжурыла машына з чырвоным крыжам. Чакала, пакуль прыйдзе перамога. І яна прыйшла—цяжкая, заваяваная вопытам і розумам урачоў.

Хлопчыка даставілі ў дзіцячую клінічную бальніцу. Там ён неўзабаве паправіўся. Цяпер Вова зноў, як і раней, гуляе з дзецямі, своечасова кладзеца спаць і, напэўна, бачыць шчаслівыя сны.

Бачыць, бо ўчастковы ўрач не заплушчыў вачэй у тую трывожную асеннюю ноч. Так было не раз з ёю за дваццаць два гады работы на ўчастку. Вера Барысаўна лічыць, што

СОН займае наля адной трэці жыцця чалавека. Ён неабходны для аднаўлення фізічных і псіхічных сіл. Толькі дастатковы сон, 7—8 гадзін для дарослага чалавека, засцерагае клеткі галаўнога мозгу ад знішчэння. Сон—самы чулівы тэрмометр арганізма, ён паказвае ўзровень фізічнага і псіхічнага здароўя.

Бяссонніца цяжка ўплывае на арганізм чалавека. Пакутуючы ад бяссонніцы, людзі становяцца раздражняльнымі, непрацаздольнымі і вялымі.

Сон выклікаеца працэсам тармажэння, які распаўсюджваецца з кары галаўнога мозгу на ўсе часткі чалавечага арганізма. Бяссонніца паяўляецца ад таго, што ў цэнтральнай нервовай сістэме ўзнікаюць працэсы, якія абмяжоўваюць тармажэнне (боль, расстройства крывацвароту, захворванні дыхальных органаў, ператамленне, хваляванні, страх і г. д.).

Працягласць і глыбіня сну залежаць ад тыпу нервовай сістэмы. Ёсць людзі з тармажным тыпам нервовай дзейнасці, якія хутка засынаюць і добра спяць, і людзі з узбуджальным тыпам, якія засынаюць з цяжкасцю. Сон у такіх людзей

СОН І БЯС

вельмі лёгка парушаецца пад дзеяннем нават нязначных раздражняльнікаў.

Бяссонніца можа быць і ў здоровага чалавека пад уплывам сляхавых, зронавых і іншых раздражненняў. У паўднёвых краінах у летнія месяцы бяссонніца назіраецца часцей. Вельмі халоднае паветра таксама перашкаджае нармальнаму сну.

Бяссонніца можа быць працяглая, а можа быць і кароткачасовая, тады яна лёгка паддаецца лячэнню. Поўнае пазбаўленне сну бывае рэдка (пры цяжкіх нервовых хваробах, напрыклад, энцэфаліце). Адрозніваюць розныя формы бяссонніцы. У адных выпадках парушаецца працэс засынення. Праходзіць некалькі пакутлівых гадзін, пакуль чалавеку ўдаецца заснуць. У іншых выпадках ча-

ўрач не належыць толькі самому сабе. Паклічуць у любы час — уначы, у сцёж, у свят — і ён пойдзе, каб памагчы ў бядзе чалавеку.

Раніцой, калі Вову адвезлі ў бальніцу, мы з Кандрацэвай ішлі па яе ўчастку. Вуліцы Лугавая, Аранжарэйная, Палеская... Ціхія, малалюдныя, забудаваныя аднапавярховымі дамамі з гародчыкамі, верандамі, альтанкамі. Гэта стары раён Мінска, тут яшчэ не пачалася рэканструкцыя. За штакетнікам — яблыныя сады. Вось тут, па гэтых вузкіх вуліцах і завулках, не раз хадзіла патрывожаная ўначы Вера Барысаўна, адмыкала патаемныя клямкі, сунічала злосных сабак. У каго ні спытаеш, кожны ведае «свайго доктара», з павагай вымаўляе яе імя.

Сёння ў яе восем візітаў, якія яна павінна зрабіць да абеды, а потым прыём у поліклініцы. Ды яшчэ тры выклікі з суседняга ўчастка. Там урач у адпачынку.

А грамадскі актыў? Ну як не зазірнуць у вулічны камітэт? Яго ўзначальвае шмат гадоў Юлія Францаўна Сінькова. Па жылая, працавітая жанчына, яна стала правай рукой урача. Маленькі домік па Палескай вуліцы, дзе жыве Юлія Францаўна, ператварыўся ў своеасаблівы штаб грамадскага парадку і санітарнай культуры. Дарогу сюды людзі добра ведаюць. Тут рэгулярна арганізуюцца гутаркі і лекцыі, наладжваюцца калектывныя прагляды тэлевізійных перадач на медыцынскія тэмы.

У Юліі Францаўны шмат памочнікаў, такіх жа добраахвотных працаўнікоў, як і яна сама. Больш як дзвесце чалавек яна ўцягнула ў члены таварыства Чырвонага Крыжа. Гэта з іх да-

памагай саджалі дрэвы і кусты на вуліцах, рамантавалі тратуары, водаразборныя калонкі.

У доме па вуліцы Крупскай урача сустрэла жанчына гадоў сарака пяці. Выціраючы фартухом рукі, сказала:

— Добры дзень, доктар!

Вера Барысаўна ведае: у яе цяжкая гіпертанія. Самая галоўная бяда ў тым, што хвора не выконвае рэжыму. Нават у тыя дні, калі павышаецца крывяны ціск, яна не ўседзіць дома.

— Што мне з вамі рабіць? — разлавалася Кандрацэва. — Хіба міліцыянера паставіць, каб ён вас нікуды не выпускаў!

А сама сабе думае: заўтра ж трэба пагаварыць з сынам. Ён часта выпівае, а жонка яго, малая жанчына, усю хатнюю работу зваліла на сякрану.

Спусцілася з ганка, бачыць: насустрач ідзе дзяўчына, шырока ўсміхаецца. Гэтая ўсмішка асабліва дарагае Веры Барысаўне. Гадоў шаснаццаць назад, васьм гэтак жа, як сёння, ішла яна па вуліцы і раптам чуе дзіцячы плач. Хлопчык сядзіць на ганку і лемантуе:

— Мамка памірае!

Убегла ў кватэру а там жанчына ў родавых схватках. Што рабіць? Вера Барысаўна наспех пачыла рукі, абцёрла іх спіртам і пачала прымаць роды. Усё абышлося добра. Нарадзілася дзяўчынка. У знак падзякі бацькі назвалі яе Верай, у гонар урача.

— Ну, як справы, цёзка? — пытае ў дзяўчыны Кандрацэва. — Мама здарова?..

Яшчэ адзін візіт. Зусім нядаўна Вера Барысаўна хадзіла па гэтай адрасу ў моцнай трывозе. У чалавека ў пяцьдзесят гадоў здарыўся інфаркт. Справы былі вельмі кепскія. За жыццё хворага змагаўся ўвесь калек-

тыў поліклінікі. Цяпер небяспека мінула. Але Кандрацэва часта наведвае яго. І невыказна радуецца. Бо калі ўрач бачыць, што чалавека ўдалося вырваць з рук смяротнай хваробы, гэта для яго найвышэйшая ўзнагарода.

Яшчэ візіт, яшчэ, яшчэ... Час бяжыць непрыкметна. З 14 гадоў прыём у поліклініцы, трэба яшчэ паспець дзесьці перакусіць. Раней, гады тры назад, Кандрацэва жыла тут, на сваім участку, і было зручней. Новая кватэра вельмі добрая, але далекавата, на абед не з'ездзіш.

У Веры Барысаўны шмат нагрузак. Яна член рэспубліканскага навуковага таварыства тэрапеўтаў, член урачэбна-кантрольнай камісіі, кіраўнік школы здароўя... Толькі паспявай, каб не спазніцца на чарговае пасяджэнне або нараду.

...Ці здаралася вам давяраць урачу сваё здароўе, а магчыма і само жыццё? Пры першай жа сустрэчы з ім вы стараецеся вызначыць па выразу яго твару, па тону і жэстах, ці кранула яго ваша гора. І па тым, як ён вас прыняў, складаецца вобраз урача: чалавека з добрым сэрцам, які па прызначэнню стаў доктарам, або фармаліста, які дбае толькі пра тое, каб выканаць усе правілы.

Каму хоць раз давялося ў цяжкую хвіліну сустрэцца з урачом Верай Барысаўнай Кандрацэвай, той адчуў яе жывы ўдзел у лёсе хворага, руку добрага, чулага сябра. Яе жыццё, як чыстая крыніца, поўнае невычарпальнай сілы і святла.

Савецкі ўрад высока ацаніў працу ўчастковага тэрапеўта Кандрацэвай, узнагародзіўшы яе ордэнам Леніна.

П. ТОРМАСАЎ

Тэрміновы выклік.

Сустрэча на вуліцы. Вера Барысаўна і старшыня вулічнага камітэта, арганізатар школы здароўя, персанальны пенсіянер Юлія Францаўна Сінькова.

Амбулаторны прыём.

Фота Ул. Вяхоткі.

БЫССОННІЦА

лавек хутка засынае, але прачынаецца сярод ночы і доўга не можа заснуць. А калі прыходзіць жадаць сон, ужо настане раніца, трэба ўставаць на работу. Пры працяглым нервовым напружанні або ператамленні сон становіцца трывожным, з непрыемнымі снобачаннямі, у час якіх чалавек размаўляе, спрачаецца, нібы працягваючы сваю дзённую дзейнасць. Маларухомы, бяздзейны жыццё таксама спрыяе бяссонніцы. У такіх выпадках заняткі спортам, прагулкамі, асабліва ўвечары, і іншыя фізічныя практыкаванні садзейнічаюць спакойнаму здароваму сну.

Пры лячэнні бяссонніцы неабходна перш за ўсё наладзіць рэжым дня. Свежае паветра паскарае наступленне сну, павялічвае яго працягласць. Улетку трэба

выкарыстоўваць любую магчымасць спаць на адкрытым паветры або пры адчыненым акне. Зімой лепей спаць з адчыненай фортакі, а пры ветраным або вельмі марозным надвор'і — зацягваць адчыненую фортку некалькімі слямі марлі.

Вялікае значэнне ў барацьбе з бяссонніцай мае рэжым харчавання. Вячэраць трэба не вельмі сытна, за 2—3 гадзіны да сну. Перапоўнены страўнік перашкаджае сну і выклікае кашмары. Шнодна піць на ноч моцны чай або каву: там ёсць рэчывы, якія ўзбуджаюць нервовую сістэму. Карысныя цёплыя ванны або душ перад сном, а таксама гарачыя ванны для ног.

Людзям, якія панутуюць ад бяссонніцы, карысна прымаць перад сном сталовую лыжку мёду, растваранага ў вадзе.

Калі вытрымліваецца правільны рэжым, то сон аднаўляецца хутка, без лякарстваў. Нервовым людзям з павышанай узбуджальнасцю нервовай сістэмы трэба класіфікаваць спаць у пэўны час, не сядзець да глыбокай ночы за работай або за чытаннем. Бяссонніца часцей узнікае ў людзей разумовай працы. Людзі, якія займаюцца фізічнай працай, рэдка пану-

туюць ад бяссонніцы. Працэс тармажэння ў іх развіваецца нармальна і распаўсюджваецца на ўсе клеткі нары галаўнога мозгу, таму і няма сну, якія сведчаць аб няпоўным тармажэнні асобных участкаў мозгу ад пераўзбуджэння або разумовага ператамлення. Трэба ўключыць у рэжым дня адну-паўтары гадзіны фізічнай працы.

Пры ўпартай бяссонніцы, якая не паддаецца мерам, пералічаным вышэй, даводзіцца ўжываць лякарствы. Лячэнне бяссонніцы снатворнымі сродкамі не абмякае для арганізма, таму не раіць самому хвораму, без парады ўрача, ужываць розныя снатворныя прэпараты.

Агульнаўмацоўваючыя сродкі — выдаленне міндалін, меры, якія рэгулююць крывяны ціск, і іншыя лекавыя мерыпрыемствы памагаюць ліквідаваць бяссонніцу.

Пры ўпартай бяссонніцы неабходна звярнуцца да ўрача. Своечасовае лячэнне — залог поспеху ў барацьбе з бяссонніцай.

А. ІОФЕ,
урач.

ГАЮЧЫ РЫТМ

Есць урачы, якія лечаць хваробы, а ёсць урачы, што прадухіляюць іх. Гэта гігіеністы. Яны ўстанаўліваюць, як найлепей размеркаваць час працы, адпачынку, харчавання. Урачы-гігіеністы ахоўваюць здароўе здаровых і засцерагаюць ад хвароб аслабленыя арганізмы.

Што ж яны раяць жанчынам?

Калі хочаце сустрэць новы дзень вясёлай, жыццярэдаснай, паклапаціцеся пра гэта напярэдадні вечарам. Падрыхтуйце за гадзіну ўсё, што спатрэбіцца заўтра.

Прывучыце сябе класіфікацыі спаць і ўставаць у адзін і той жа час. Калі, а якой гадзіне—будзе залежаць ад графіка вашай работы. Аднак ва ўсякім выпадку трэба спаць не менш 8 гадзін. Пастарайцеся класіфікацыі не пазней 11 гадзін вечара. Вядома, раз або два разы на тыдзень можна легчы спаць крыху пазней. Напрыклад, у суботу або ў нядзелю. Не наядайцеся на ноч. Але і не кладзіцеся галодная. За гадзіну—паўтары да сну карысна выпіць шклянку кефіру.

Летам абавязкова адчыніце акно, а зімой фортак. Адвучыцеся ад шкоднай прывычкі спаць, скуруціўшыся ў клубочак і ўткнуўшы галаву ў падушку. Гэта замінае правільнаму кровазвароту і дыханню. Навучыцеся спаць выцягнуўшыся. Лежыце на спіне або на правым баку, так зручней і больш карысна.

РАЊЦА. Звоніць будзільнік... Не спяшайцеся, наспех накінуўшы халат, бегчы на кухню. Арганізм яшчэ поўнаасцю не прабудзіўся ад сну, а таму не трэба адразу даваць яму рэзкую нагрузку. Паспешлівае прыводзіць да раздражняльнасці, шкодзіць здароўю.

Некалькі хвілін паляжыце, пацягніцеся, стараючыся размяць усе часткі цела. Адкіньце коўдру і падушку, падыміце ногі ўверх і патрымайце іх крыху ў такім становішчы. Затым апусціце ногі і падыміце тулава. Гэта палепшыць кровазварот.

Вазьміце сабе за правіла: кожны новы дзень пачынаць з 5—10-хвіліннага зарадкі і халоднага абцірання. Гімнастыка ўзмацняе кровазварот, паглыбляе дыханне. Пасля гімнастыкі кроў прылівае да паверхні скуры, а халодная вада выклікае скарачэнне крованосных сасудаў. У выніку кроў перамяшчаецца да ўнутраных органаў, што паляпшае абмен рэчываў. На работу ідзіце пеша, хоць бы палавіну дарогі. Такая прагулка спрыяе больш глыбокаму дыханню, бадзёраму настрою.

ДЗЕНЬ. Надыходзіць час абедзеннага перапынку. Не парушайце здаровага дакладнага рытму, не мяняйце час перапынку—няхай ён будзе заўсёды ў адну і тую ж гадзіну. Не забывайце пра фізічныя практыкаванні. Тым больш, што ў 11 гадзін і ў 3 гадзіны дня па Маскоўскаму радыё перадаецца спецыяльны комплекс. Трэба толькі арганізаваць гэтыя заняткі ў сябе ў калектыве.

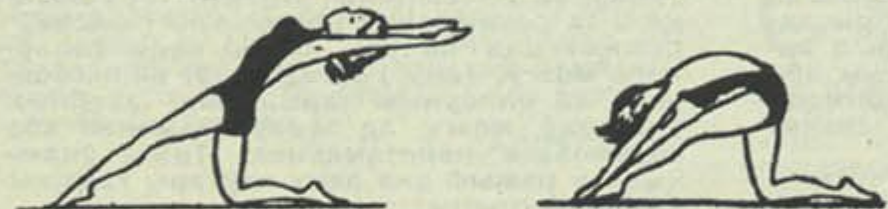
Для жанчын, якім на рабоце больш часу даводзіцца стаяць, карысна такое практыкаванне: сядзячы на крэсле, падыміце сагнутыя ногі, а апускаць іх прамымі. Так умацоўваюцца мышцы брушнага прэса.

Некалькі парад жанчынам, занятым у хатняй гаспадарцы. Урачы-гігіеністы, якія праводзілі абследаванне ўмоў працы хатніх гаспадынь, сцвярджаюць, што чым больш жанчын пачынаюць раніцу з зарадкі, тым менш бывае спрэчак на кухні на працягу дня.

Калі ў вас разбалелася галава—не спяшайцеся прымаць «трайчатку». Выйдзіце лепш мінімум на 20—30 на двор або паляжыце ў пакоі з адчыненай фортак. Калі ж вы нечым усхваляваны, разлаваны, то для супакоення зрабіце некалькі глыбокіх удыхаў. А галоўнае—не забывайце на працягу дня рабіць фізкультпаузы. Яны патрэбны вам гэтаксама, як і жанчынам, занятым на вытворчасці. Нават, магчыма, у большай меры...

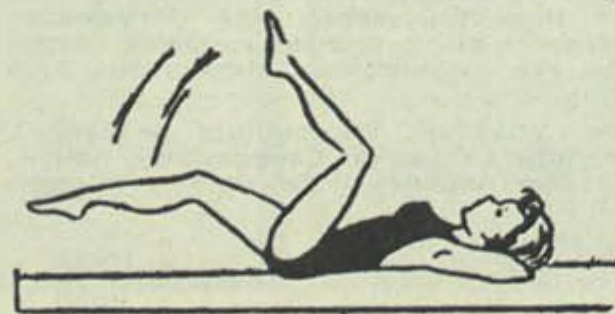
ВЕЧАР. Калі к канцу рабочага дня вы адчуваеце фізічную стомленасць, у даным выпадку карысны пасіўны адпачынак дома. І наадварот, калі работа была звязана з разумовым напружаннем, то актыўны адпачынак лепш здыме нервовае стамленне.

Вядома, не трэба абмяжоўваць сябе толькі штодзённым выкананнем ранішняй зарадкі і фізкультпауз. Спорт дае вялікія рэзервы здароўя. Трэнераванае сэрца пры кожным сваім скарачэнні выкідае 80—100 кубічных сантыметраў крыві, нетрэнераванае—ўсяго толькі 50—60. Нетрэнераванае сэрца адназвае

Адхіліўшыся назад, нагніцеся так, каб дакрануцца нагі.

«Веласіпед».

Удых у сагнутым становішчы. Выдыхніце і затрымайце дыханне, уцягнуўшы живот.

Глыбокі ўдых—рукі ідуць угару. Выдых—рукі да каленняў, затрымка дыхання—живот уцягваецца.

ПАМЯТАЙЦЕ

Кожны з нас павінен час ад часу паказвацца стоматалагу. Кожная жанчына, нават калі яна адчувае сябе ўсім здаровай, павінна сістэматычна наведваць урача-гінеколага.

У час начнага сну страваванне запавольваецца. Таму на вячэру трэба гатаваць стравы, якія лёгка засвойваюцца,—малочныя, крупяныя, з гародніны. Мясца, рыба, фасоль, гарох, асабліва ў спалучэнні з тлушчам, даўжэй затрымліваюцца ў страўніку і патрабуюць для ператраўлення шмат сокаў. Гэтыя прадукты лепей даваць у першую палавіну дня—на сняданне і абед.

на фізічную нагрузку пачашчэннем пульса, трэнераванае ж—толькі павялічваючы сілу сардэчных скарачэнняў і аб'ём выкідаемай крыві. А як важна, напрыклад, для тых, хто рыхтуецца стаць маці, каб арганізм прывык да павышанай нагрузки.

Рэдка пульс назіраецца звычайна ў добра трэнераваных спартсменаў. Так, напрыклад, у шматразовай чэмпіёнкі краіны лыжніцы Зои Болатавай сэрца ў спаной б'ецца ўсяго 45 разоў за хвіліну. У неаднаразовай чэмпіёнкі свету па каньках Марыі Ісакавай частата пульса 42 удары за хвіліну. Такім жанчынам не страшны павышаныя нагрузки, іх арганізм паспяхова справіцца з любой хваробай. У іх дастаткова для гэтага рэзерваў здароўя!

...І ЗНОУ РАЊЦА. Вы прывыклі ўжо рабіць звычайную зарадку і можаце дабавіць практыкаванні індывідуальныя, патрэбныя вам, скажам, каб выправіць паставу, паходку.

Такім чынам, калі вы хочаце сапраўды стаць здаровай і адчуваць сябе бадзёрай увесь дзень, памятайце: рытм і фізкультура!

ПАХ З РОТА

Звычайна сам чалавек не адчувае паху з рота, пакуль яму пра гэта не скажуць. Тады ён стараецца не есці селядца, часнаку, цыбулі, палоска рот усялякімі эліксірамі. Аднак не заўсёды гэта памагае.

Найбольш частая прычына дрэннага паху—псаванне зубоў, у першую чаргу карыёз або альвеаларная піярэя (парадонтоз). Нават калі зубы здаровыя, але чалавек не захоўвае элементарных правіл догляду поласці рота, у адным міліграме налёту, які ўтвараецца на зубах, змяшчаецца да 800 мільёнаў розных мікробаў. Пры штодзённай жа чыстцы зубоў і паласканні рота колькасць мікробаў зніжаецца да 5—7 мільёнаў.

У дзяцей і падлеткаў адкладанне зубнога каменя нязначнае, але з узростам яно звычайна павялічваецца. Калі зубны камень не здымаць, можа пачацца запаленне краёў дзясны і дзяснавых кішэняў. Чалавек адчувае боль і пкоту ў дзяснах, яны ацякаюць і кроваточаць. Паступова ўтвараюцца глыбокія дзяснавыя кішэні, у іх скопліваецца гной, які непрыемна пахне.

Нават здароваму чалавеку неабходна хоць бы раз у паўгода бываць на прыёме ў зубнога ўрача, які зробіць яму санацыю поласці рота, здыме зубны камень, правядзе, ці не пачынаецца карыёз або піярэя. Вядома, нельга забываць і пра сістэматычны догляд зубоў: штодзённа чысціць іх і паласкаць рот пасля яды. Для чысткі зубоў трэба карыстацца зубной пастай або зубным парашком, напрыклад, «Асобоым», які змяшчае двухвугляністую соду. Можна таксама ў карабок усякага іншага зубнога парашку падсыпаць палавіну чайнай лыжкі пітной соды.

Часова знішчыць непрыемны пах з рота можна такімі рэчывамі: адзін крыштал марганцовакіслата калію або палавіну чайнай лыжкі (адну таблетку) перакісу вадароду на шклянку гатаванай вады хатняй тэмпературы.

Пах з рота можа з'яўляцца таксама сігналам якога-небудзь захворвання ўнутраных органаў: страўніка, печані, нырак, а таксама дзяснаў, языка, цвёрдага і мяккага паднябення.

Пры хранічным танзіліце (запаленні міндалін), напрыклад, узнікаюць гнойныя пробкі, якія даюць непрыемны, гніласны пах. Лячэнне ў гэтым выпадку павінен назначаць оталарынгалаг. У людзей з рэзка паніжанай кіслотнасцю страўнікавага соку пах з рота—вынік запаволенага ператраўлення і гніення бялковых рэчываў. Тады ўрач-тэрапеўт звычайна рэкамендуе прымаць у час яды салёную кіслату або таблеткі бетацыду, гэта памагае ператраўленню бялковай ежы і знішчае непрыемны пах.

Такім чынам, толькі ўрач можа выявіць прычыну паяўлення паху з рота і назначаць неабходнае лячэнне.

ЗНІШЧАЙЦЕ МУХ

Захаванне чыстаты прадукцыі паяўленне мух. Вёдры, у якія ссыпаюць смецце і бытавыя адкіды, трэба абавязкова закрываць накрыўкамі, што дзённа апаражняць і мыць. У сельскай мясцовасці, на дачных і прысядзібных участках

усе арганічныя адкіды неабходна кампаставаць. Для таго, каб знішчыць лічынкі мух, у дваровыя прыбіральні выграбнага тыпу трэба два-тры разы ў месяц выліваць па паўлітра газы. Сцены прыбіральняў, хлявоў, смеццепрыёмнікаў, пляцоўкі і платы вакол іх дэзінфектары апырскваюць інсектыцыдамі — суспензіяй дусту ДДТ або гексахларану ў вадзе (2 грамы на 100 кубічных сантыметраў вады).

Каб мухі не праніклі ў жыллё, вокны летам зацягніце марляй або дробнай металічнай

сеткай. На фортачцы павесце фіранкі з доўгіх палосак паперы.

А калі ў кватэры ўсё-такі паявіліся мухі? Можна выкарыстаць мухалоўку, «ліпучку». Але лепш за ўсё знішчаць іх пры дапамозе хларафосных мухамораў. У талерку кладуць 2—6 лістоў мухамора і заліваюць шклянкай вады. Можна выкарыстоўваць і раствор хларафосу. Мухаморы стаўце ў месцы, недаступныя дзецям.

Працуючы з інсектыцыдамі, трэба захоўваць асцярожнасць: нельга ў гэты час курыць, прымаць ежу. На рукі надзеўце гумавыя пальчаткі, на твар — марлеваю павязку з ватнай пракладкай. Пасля работы старанна памыйце пальчаткі, затым рукі і прапалашчыце рот.

Некаторыя гаспадыні насыпаюць на кухні, у кутку пакоя, на падаконніках дуст ДДТ або гексахларану. Так рабіць не трэба. Мухі прывыкаюць да гэтых прэпаратаў, і яны на іх не дзейнічаюць, а парашкі могуць трапіць у ежу, забрудзіць паветра, што шкодна для здароўя чалавека.

БЕРАЖЫЦЕ ВОЧЫ

На зрок уплывае рад фактараў — агульны стан здароўя, харчаванне, гігіена. Нават калі зрок у вас добры, трэба паказвацца ўрачу не менш аднаго раза ў два-тры гады.

У час работы святло павінна

падаць з левага боку, пры яркім сонцы неабходна насіць цёмныя акулёры, якія засцерагаюць зрок і затрымліваюць утварэнне маршчынак вакол вачэй. Але не насіце акулёры без патрэбы, гэта шкодна. Не

вільгаццю, выпрасуйце яе з левага боку, расправіўшы ў паветры (безумоўна, тут спатрэбіцца яшчэ адна пара рук). Чорны аксаміт можна асвятляць шчоткай, мачаючы яе ў газе. Затым пачысціце сухой шчоткай і добра праветрыце.

Вам патрэбна аддзяліць бялок яйка ад жаўтка. Каб яны не змяшаліся, разбівайце яйка над лейкай, устаўіўшы яе ў кубан або шклянку. Жаўток астанецца ў лейцы, а бялок сплыне ў кубан.

Кропля воцату, падлітая ў тлушч, на якім вы смажыце рыбу, зробіць яе смачнейшай.

затрымлівайцеся ў душных і накуранных памяшканнях: дым раздражняе кан'юнктывы, вочы чырванюць і слязюцца.

Лепшы адпачынак для вачэй — сон. Пры працяглым чытанні, пісанні, шыцці час ад часу трэба перапыняць работу і на некалькі мінут заплюшчваць вочы. Добра легчы на спіну і пакласці на павекі ватку, змочаную ў чаі або растворы борнай кіслаты (палавіну чайнай лыжкі кіслаты на паўшклянкі гатаванай вады).

САКРЭТЫ ШАРЫКАВАЙ РУЧКІ

Старайцеся не спісваць масціку ў шарыкавай ручцы да канца. Аддавайце стрыжань на запраўку, калі ў ім ёсць яшчэ хоць крыху масцікі.

Скура вакол вачэй тонкая і далікатная. Каб яна заўчасна не завяла, даглядайце яе. Перад сном вымойце твар і намажце скуру вакол вачэй тлустым крэмам, а каб крэм увабраўся хутчэй, пакалачвайце, гэта значыць злёгку пахлопвайце кончыкамі пальцаў. На верхнім па веку скуру трэба пакалачваць у напрамку ад унутранага вугла вока да знадворнага, а пад вачыма — наадварот, ад знадворнай часткі вока да ўнутранай.

Калі запраўлены стрыжань не піша, дзьмухніце ў яго з канца, а шарык крыху ўвільготніце кропляй вады.

Калі масціка ў шарыкавай ручцы засохла і не піша, апусціце стрыжань на некалькі секунд у гарачую ваду.

Ручку, запэцканую масцікай, ачышчаюць дэнатуратам ці іншым спіртамі, можна нават адэкалонам або саліцылавым спіртамі.

ДАГЛЯДАЙЦЕ ТВАР!

Без перавелічэння можна сказаць, што маскі з ягад, гародніны і фруктаў не замяніць ні адзін крэм. Яны карысныя для любой скуры.

Запомніце: перад маскай скуру твару трэба старанна ачысціць і, калі вы добра пераносіце цеплавую працэдуру, сагрэць гарачым вільготным нампрэсам. Сухую або нармальную скуру, не расцягваючы яе, трэба змазаць тлустым крэмам. Ачышчаныя ягады, мяккія плады разатрыце лыжкай (лепш драўлянай або сярэбранай) у фарфаравай пасудзіне, а цвёрдыя — натрыце на тарцы, якую перад гэтым праніпяціце. Выражце ў навалку марлі адтуліны для вачэй, носа і рота. Змачыце марлю ў прыгатаваным соку або кашцы, злёгку выцісніце, пакладзіце на твар і шыю і трымайце 10—15 мінут (з заплюшчанымі вачыма). Можна сок або кашку, нават навалкі лімона, агурка, морквы, накладваць без марлі.

Карысныя маскі з клубнікі, суніц, маліны, агуркоў і памідораў, белаканчанай капусты, лімона. Памагае таксама і сон бярозы, алоэ, настой кветак белай ліліі, крапівы, ліпавага цвету, хвоі сасны. Масна здзімаецца халоднай вадой і ватным тампам, затым скуру злёгку змякчаюць крэмам.

ПАМІЖ ІНШЫМ...

Станьце перад люстрам, і калі ўпэўніцеся, што ваш твар...

- авальны — падфарбуйце вусны па іх натуральным контуры, трохі закругляючы ніжнюю губу;
- круглы — не малюйце губы «сардэчкам», гэта пашырае твар, яшчэ больш падкрэслівае акругласць яго;
- квадратны — пастарайцеся змякчыць абрысы губ, крыху акругліўшы іх;
- трохкутны — каб аптычна пашырыць яго, падкрэсліце памадай лінію ніжняй губы;
- у форме сэрца — пазбягайце акруглых ліній, фарбуйце губы толькі ў асяродку, а контуры абводзьце ледзь бачным штрыхам.

□ Кожны твар можна амаладзіць і надаць яму прыемны, лагодны выгляд, калі кончыкі губ падняць крыху вышэй. Трэба зазначыць, што кончыкі губ апускаюцца ўніз, калі мы моцна сціскаем рот.

ПРАКТЫЧНЫЯ ПАРАДЫ

Забруджаны парасон чысцяць мяккай шчоткай, змачыўшы яе ў спірт. Чысцячы шаўковыя парасоны, старайцеся не расцягваць іх.

Каб пачысціць аксамітную сукенку, патрымайце яе над гарачай парай (левым бокам уніз). Калі яна ўся нацягне

КУЛІНАРЫЯ

САЛАТА

Рэпчатую цыбулю нарэжце паўколцамі і на 20—30 мінут пакладзіце ў воцат, каб сышла горыч. Белакачанную капусту нашаткуйце, запраўце соллю і воцатам і ператрыце. Перамяшайце з сечаным яйкам, зялёным гарошкам, маянэзам, пасаліце, пасыпце перцам, зяленівам.

На дзве цыбуліны патрэбна 200 г белакачаннай капусты, 100 г гарошку, палавіну шклянкі маянэзу або смятаны, адно яйка.

СУП ДАНЕЦКІ З БАРАНІНАЙ АБО ЯЛАВІЧЫНАЙ

Нарэжце бараніну (па 2—3 кавалачкі на порцыю), пакладзіце ў гаршчок, заліце вадой, пастаўце ў духоўку і варыце да палавіны гатоўнасці. Дабаўце пасераваную рэпчатую цыбулю, бульбу і моркву, нарэзаную на долькі, тамат-пюрэ, лаўровы ліст, соль і варыце да гатоўнасці. Запраўце часнаком і зяленівам.

На гэты суп патрэбна 600 г грудзінкі ялавічнай або бараніны, 500 г бульбы, крыху тамату-пюрэ, цыбуліна, 2 морквы.

ЗРАЗЫ, ФАРШЫРАВАННЫЯ ХРЭНАМ

Ялавічыну прапусціце праз мясарубку, дадайце пшанічны хлеб, замочаны ў малаце, пакрышаную і злёжку абсмажаную рэпчатую цыбулю, соль і старанна перамешайце. Прапусціце праз мясарубку. З гэтай масы сфармуіце ляпёшкі, на сярэдзіну кожнай пакладзіце фарш. Краі ляпёшак загарніце, надаўшы ім авальную форму, запаніруйце ў пшанічнай муцы і падсмажце на тлушчы, спачатку з аднаго боку, а затым з другога.

Для фаршу свежы хрэн натрыце на тарцы, злёжку абсмажце з маслам і змяшайце са смятанай.

Пасыпце зразы абсмажанай рэпчатой цыбуляй, заліце смятанай і тушыце 8—10 мінут у духоўцы. Затым, паліўшы соусам, у якім яны тушыліся, падавайце з бульбяным пюрэ.

Ялавічыны 500 г, масла сметанковага 2—3 сталовыя лыжкі, хлеба пшанічнага 80—90 г, малака 5—6 сталовых лыжак, цыбулі рэпчатой 2 галоўкі, хрэну цёртага 4 сталовыя лыжкі, смятаны 1 шклянку (у тым ліку 2—3 сталовыя лыжкі ў фарш), масла на смажанне 2—3 сталовыя лыжкі, мукі пшанічнай 1—2 сталовыя лыжкі.

КАРАСІ Ў СМЯТАНЕ

Карасей выпатрашыце, старанна прамыйце, вытрыце чыстым ручніком, натрыце соллю, пасыпце молатым перцам, запаніруйце ў пшанічнай муцы і падсмажце з абодвух бакоў. Перакладзіце рыбу на другую (большую) патэльню, змазаную маслам, вакол рыбы пакладзіце кружочкі смажанай бульбы, заліце смятанай, пасыпце молатымі сухарамі, да-

дайце крыху масла і запячыце ў духоўцы.

Карасей 600 г, масла сметанковага 3—4 сталовыя лыжкі, сухароў молатых 1—2 сталовыя лыжкі, мукі пшанічнай 1 сталовая лыжка, смятаны 1½—2 шклянкі, бульбы 1 кг.

ГАЛУШКІ ЗДОВНЫЯ

З пшанічнай мукі, вады, яйка, растопленага масла і солі замесіце крутое прэснае цеста. Пакіньце яго на 20—30 мінут у цёплым месцы. Раскачайце, нарэжце на квадрацікі. Зварыце ў падсоленым кіпелні. Гатовыя галушкі (яны ўсплываюць на паверхню) выньце шумоўкай, пакладзіце іх на патэльню з разагрэтым маслам і, памешваючы, падсмажце.

Пры падачы паліце смятанай. Мукі пшанічнай 3 шклянкі, вады ½ шклянкі, масла топленага 2—3 сталовыя лыжкі, 2—3 яйкі, соль па смаку, смятаны 1 шклянка.

ПІРОГ З ПРЭСНАГА ЦЕСТА

Збіць 150 грамаў сметанковага масла і паслядоўна дадаваць да яго, увесь час узбіваючы, 150 грамаў цукровай пудры. адзін за другім 4 жаўткі, 150 грамаў мукі, змяшанай з 3—4 сталовымі лыжкамі какао і ½ чайнай лыжкі пітной соды. Пад канец пакласці 4 бялкі, збітыя ў пену.

Змазаць сценкі і дно бляхі маслам і пасыпаць мукой. Пакласці прыгатаваную сумесь на бляху і разраўняць. Таўшчыня цеста не павінна быць больш аднаго пальца. Зверху пакласці ½—¾ кілаграма цёмнай чарэшні, ачышчанай ад костачак, і запячы ва ўмерана гарачай духоўцы.

ПАКУЛЬ НЕ ПАСПЕЛІ ЯБЛЫКІ

У даўнейшыя часы, калі не было яблыкаў, кулінары замянялі іх рэвенем — вяртылі кампоты, кісялі, начынялі ім пірагі. У смакавых якасцях гэтай забытай гародніны вы можаце пераканацца самі.

ПІРОГ НА ДРАЖДЖАХ

Развядзіце ў шклянцы падагрэтага малака паўтары сталовыя лыжкі дрожджаў, дадайце 4,5 сталовыя лыжкі сметанковага масла, 4 сталовыя лыжкі цукру, 1—2 яйкі, ½ чайнай лыжкі солі, старанна разатрыце, усыпце 3 шклянкі мукі, добра вымесіце і на 40—50 мінут пастаўце цеста ў цяпло для падымання, зноў выбіце і зноў пастаўце ў цяпло на 25—30 мінут. З гатовага цеста раскачайце 2 пласты, адзін пакладзіце на змазаную халодным маслам бляху або патэльню, пакладзіце начынку, закрыйце другім пластом, зашчыкніце краі, змажце яйкам і выпякайце на сярэднім агні ў духоўцы.

Для начынкi нарэжце на дробныя кавалачкі 500 грамаў рэвеню, змяшайце са злёжку збітым яйкам, 100 грамамі смятаны, 100 грамамі цукру, дадайце па смаку лімонную цэдру або ванілін.

Пасыпце гатовы пірог цукровай пудрай.

КАМПОТ

500 грамаў рэвеню ачысціце зверху ад валокнаў, нарэжце на кавалачкі, апусціце ў халодную ваду, усыпце шклянку

цукру і кіпяціце да мяккасці. Пакладзіце ў кампот для паху лімонную цэдру, карыцу або ванілін.

Рэвень кладуць і ў звычайны кампот з сушаных фруктаў, ён дае прыемную кіслату.

Стравы з ранняй гародніны

СУП З КРАПІВЫ

Перабраць ½ кг крапівы, заліць яе са-лёным варам, працадзіць і працерці праз друшляк. Асобна падсмажыць дробна нашаткаваную цыбуліну ў трох сталовых лыжках алею і дадаць 1½ сталовыя лыжкі мукі. Дадаць крыху солі, чырвонага молатата перцу, працёртую крапіву і ¼ шклянкі рысу. Заліць вадой і варыць да таго часу, пакуль рыс не стане мяккі.

Збіць 2 яйкі з невялікай колькасцю воцату і чорнага молатата перцу. Дадаўшы крыху супу ў збітыя яйкі, увесь час памешваючы, каб яйкі не сселіся, уліць іх у суп.

КРАПІВА З РЫСАМ

Ачысціць ¾ кг крапівы, заліць яе падсоленай гарачай вадой, працадзіць і працерці праз друшляк.

Вялікую цыбуліну дробна нашаткаваць, падсмажыць у 3—4 сталовых лыжках алею. Пакласці працёртую крапіву, 1 шклянку рысу і заліць трыма шклянкамі вады. Варыць да таго часу, пакуль рыс не стане мяккі і не выпарыцца ўся вада. Пад канец пасаліць, дадаць чорны молаты перац па смаку.

ГАЛУБЦЫ З РЭВЕНЮ З МЯСАМ

Лісце рэвеню падрыхтаваць гэтак жа, як і для простых галубцоў.

На ¾ кг фаршу пакласці дробна нашаткаваную цыбуліну, па пучку дробна нарэзанага зялёнага пятрушкі і мяты, соль, чырвоны і чорны молаты перац, 1 няпоўную шклянку рысу і 2—3 сталовыя лыжкі сметанковага масла. Сумесь старанна перамешаць. Гатовыя галубцы пакласці ў наструлю, заліць вадой, у якую дабаўлена крыху лімоннай кіслаты, і варыць іх на слабым агні. Падаць на стол з кіслым малаком.

БУЛЬБА, ФАРШЫРАВАННАЯ БРЫНЗАЙ І ЯЙКАМІ

Адабраць 1 кг бульбы, па магчымасці аднолькавай велічыні, адабраць і адварыць не да поўнай гатоўнасці ў падсоленай вадзе. Адцадзіць бульбу на друшляк, лыжкай выбраць частку мякаці і начыніць наступнай сумессю: змяшаць 200 г нацёртай на тарцы брынзы з двума яйкамі, дробна нарэзаным зялёным пятрушкі і чорным молатым перцам па смаку. Начыненую бульбу пакласці на бляху, змазаную маслам, пакласці на кожную бульбіну па кавалачку масла. Запэкаць у духоўцы да ўтварэння румянай скарычкі.

Дарагія сябры!

Ці не забыліся вы аднавіць падпіску на часопіс «Работніца і сялянка» на другое паўгоддзе!

Раім не спазняцца з гэтай справай. Аформіць падпіску вы можаце ў любым паштовым аддзяленні.

Да ведама падпісчыкаў за межамі рэспублікі: пры падпісцы спасылайцеся на наш індэкс № 74995.

Рэдкалегія.

ЗАМЕЖНЫ ГУМАР

— Калі, напрыклад, ты спяваеш, — тлумачыць настаўніца, — то ты кажаш «я спяваю». Але як ты снажаш, калі будзе спаваць твой сусед?

— Сціхні!

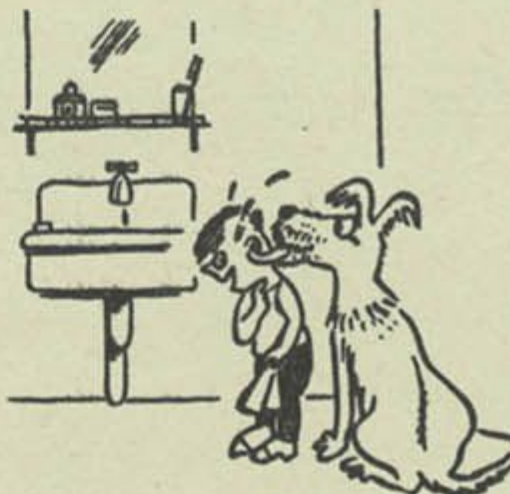
— Мама, ці не можаш ты заўтра прыгатаваць любімую татаву страву?

— А навошта?

— А я заўтра прынясу свой дзённік.

— А вам вядома, што паводле статыстычнага штогодніка жатныя жывуць больш за халастых?

— А цяпер, Азорка, левае вуха!

— Гэта ты запрасіў Кавальскіх на абед?

— Мы тут гутарым, а ў мяне там цеста расце.

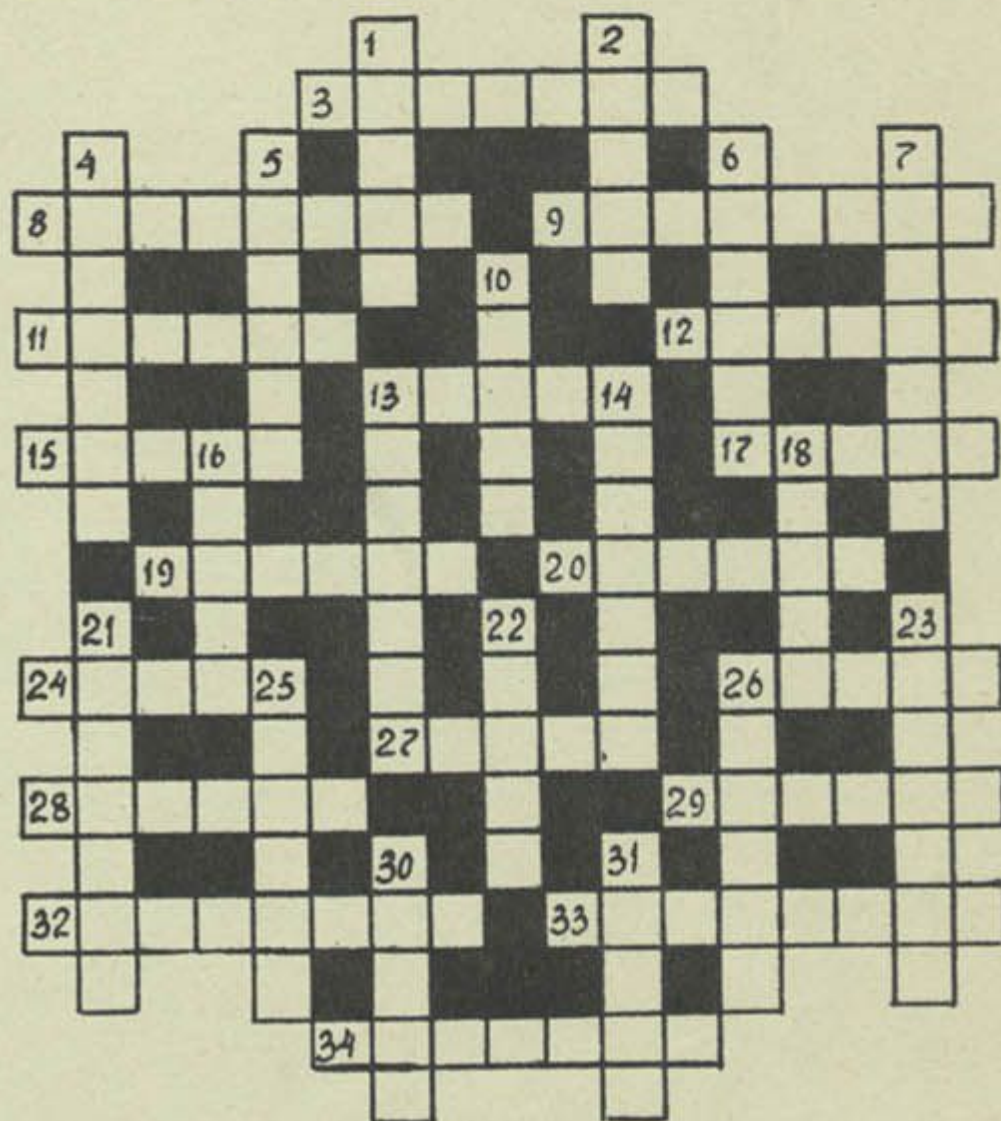
Мал.
Гвідона Міклашэўскага.

На першай старонцы вкладки: Людміла Гумянюк — студэнтка БДУ, майстар спорту.

Фота В. Ждановіча і
В. Бараноўскага.

КРАСВОРД

Па гарызанталі: 3. Слаўная дачка беларускага народа, Герой Савецкага Саюза. 8. Паэма П. Броўкі. 9. Персанаж апавесці І. Новікава «Дарогі скрываўліліся ў Мінску». 11. Выдатная руская актрыса. 12. Нямецкая пісьменніца, камуніст. 13. Маладая беларуская паэтэса. 15. Кіраўніца атрада паўстанцаў у часы сялянскай вайны пры Сцяпане Разіне. 17. Геранія паэмы М. А. Някрасава. 19. Савецкая кінаактрыса, народная артыстка СССР. 20. Жаночае імя. 24. Твор Я. Скрыгана. 26. Беларуская савецкая паэтэса. 27. Верш Я. Купалы. 28. Народная артыстка РСФСР. 29. Амерыканская прагрэсіўная пісьменніца, аўтар рамана «Дачка зямлі». 32. Кіраўніца падпольнай камсамольскай арганізацыі на станцыі Обаль. 33. Руская актрыса і грамадскі дзеяч. 34. Народная артыстка БССР.

Па вертыкалі: 1. Вершаваная апавесць. 3. Астапенкі. 2. Румынская паэтэса. 4. Геранія апавядання Я. Скрыгана. 5. Драма К. Чорнага. 6. Раман М. Майеравай. 7. Балгарская паэтэса. 10. Савецкая дзіцячая паэтэса. 13. Дзеючая асоба ў п'есе А. Астроўскага «Навальніца». 14. Персанаж апавядання М. Лынькова «Пацалунак». 16. Літоўская савецкая паэтэса. 18. Персанаж паэмы М. Танка «Янук Сяліба». 21. Руская савецкая пісьменніца. 22. Дзяржа, Герой Сацыялістычнай Працы. 23. Выдатная руская балерына. 25. Апавяданне Я. Коласа. 26. Геранія паэмы М. Ю. Лермантава. 30. Дзявочае імя. 31. Апавяданне А. Рылько ў зборніку «Цвіце чаромха».

Склаў М. КУРЫЛЬЧЫК.

АДКАЗЫ НА КРАСВОРД, ЗМЕШЧАНЫ У № 4

1. Быкоўскі. 2. Джульета. 3. Скарпіён. 4. Амарыліс. 5. Крыжанка. 6. Канарска. 7. Пятніцкі. 8. Латыніна. 9. Гарнітур. 10. Насырава. 11. Выстаўка. 12. Панарама. 13. Тахометр. 14. Міронава. 15. «Беларусь». 16. Рамштэкс. 17. Харузіна. 18. Ансамбль. 19. Ахрэмыч. 20. «Святанне». 21. Сіракузы. 22. Тэрапейт. 23. Акадэмія. 24. Бетховен. 25. Меркурый. 26. Рэдантар. 27. Араторыя. 28. Асіпенка. 29. Нейтрыно. 30. Аператар. 31. Вінаград. 32. Кантарыя. 33. Украінка.

Галоўны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. ВАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР, В. І. ФІЛПАВА, В. А. ЧАРНЯЎСКАЯ.

Мастацкае афармленне Ю. Пучынскага. Тэхнічны рэдактар І. А. Цылаў. Карэктар В. І. Асіпенка.

АТ № 23340 Журнал «Работніца і сялянка» на беларускамоўным мове. Выданне ЦК КП Беларусі.

Здадзена ў набор 8 красавіка 1967 г. Падыма да друку 29/IV-67 г. Друк. арк. 5,5. Аўт. арк. 7,3.

Папера 60×90%. Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77. Тэлефоны: галоўнага рэдактара — 6-17-51, адказн. сакратара, аддзела прамысловасці — 6-38-14, аддзела сельскай гаспадаркі і культуры — 6-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда», Мінск. Цана 15 кап. Дадатак — выкрайка. Тыраж 224687 экз. Зак. № 195.

222684-5

80000000 198 1278
V-PRU

1

2

3

4

Моды

5

6

Цена 15 кап.

74995

